Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 300 (11198) | 1979 чылдың декабрь 30, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

КОМИ АССР. Ийи чүс муң чурттакчылыг Воркута —Тиман-Печораның девискээр будурулге комплекизиниң төвү болур. Заполярьениң кадыгберге байдалдарында воркутчулар бедик шынарлыг хөмүрдашты казып, мөңге доң черде улуг шахталарны, заводларны, хөй къат чурталга бажыңнарының кварталдарын тудуп турарлар. Чүгле амгы беш чылда Воркутаның чурталга бажыңнарының фондузу дөрттүн биринге өзер. Хоорайның чаа төвүн тудуп турар. Аңаа административтиг болгаш чурталга бажыңнарын, спорт комплекизин, садыгны болгаш амыдырал хандырылгазының будурулгелерин тудар. Ыраккы Соңгу чүкке амыдырал-чурттаарынга таарымчалыг байдалдыг болзун дээш коммунистер, улус депутаттары бүгү-ле күүлдерни кылганнар.

Воркутаның шахтёрларының социалистиг чарыжында «Воргашорская» шахтаның коллективи мүрнай берген. Ол коллектив чыл төнүзүнге чедир планнаан ажыр 300 муң тонна хөмүр-дашты казып тыварын хүлээнген.

ЧУРУКТА: будурулгениң өн дээре коллективи— № 11 участоктуң коллективинге күш-ажылчы чедишкиннер дээш Соок-Ирейниң болгаш Харжыгаштың байыр чедирип турары.

С. ГУБСКИЙНИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

февраль 24 — Советтерге соңгулдалар хүнү

ЧОННУҢ БЕДИК БҮЗҮРЕЛИ

КЫЗЫЛ РАЙОН

Бүгүн «Тиилелге» совхозтуң МТМ-ниң кызыл-булуңунга Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызыл районуң Кур-Черниң № 80 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатты депшидериниң соңгулда мурнуун хуралы болган. Хуралды совхозта партком секретары Х. Ш. Ховалыг ажыткан.

Бо талазы-биле илеткелдиг соонда «Тиилелге» совхозтуң хову бригадири В. К. Ооржак сөс алгаш:

— Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга эң-не толептилгерни депшидип турар. Кур-Черниң № 80 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадынга «Тиилелге» совхозтуң мурнакчы механизатору комсомолчу Михаил Эриккеевич Салчакты депшидер деп саналдыг мен.

Ол саналды гараж эргелекчизи Д. Д-Д. Оюн, тракторист Б. Өхпет болгаш оон-даа өскелер деткээннер.

Санал бергеннер В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чылынга күш-ажылчы чедишкиннерлиг ужуражыр дээш бедиктен хүлээлгелерни ап турганнар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Кур-Черниң № 80 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидатка «Тиилелге» совхозтуң механизатору **Михаил Эриккевич Салчакты** депшидер деп доктаалды хуралдан хүлээп алган.

БАЙ-ТАЙГА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Бай-Талдың № 33 соңгулда округундан депутаттың кандидадын депшидеринге турааскаткан хурал Бай-Тал суурга болуп эрткен.

Бай-Тал көдээ Совединиң күүскомунуң даргазы Х. С. Авыр-оол сөс алгаш, РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтериге болгаш чер-чер Советтериге соңгулдаларны дугайында чугаалаан. Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Бай-Талдың № 33 соңгулда округундан депутаттың кандидадынга «Бай-Тал» совхозтуң мурнакчы хойжузу, ВЛКСМ кежигүнү Дарья Хертековна Хертекти депшидер саналды ол киргеп.

Совхозтуң бухгалтери Ч. Х. Лама, совхозта профэвилелдиң ажылчын комитединиң даргазы А. С. Намзырай, хойжу бригадының бригадири М. Б. Маадыр олар санал бергеш, хойжу Д. Х. Хертекти депутаттың кандидадынга депшиткении бир эп-сеткилдиг күүлдүгүүнүп деткээш, соңгукчуларның бүзүрелин ооң шынзыдын шыдаарын чугаалааннар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Бай-Талдың № 33 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **Дарья Хертековна Хертекти** депшидер дугайында доктаалды хурал хүлээп алган.

«Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сут-баразы фермазының клубунга соңгулда мурнуун хуралы болган.

СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бюро хежигүнү, ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары С. Д. Демдек аңаа түве чугаалаан. Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Ээр-Хавактың № 37 соңгулда округундан депутаттың кандидадынга «Тээли» совхозтуң мурнакчы саанчызы, СЭКП кежигүнү Александра Хертековна Билчейни депшидер дугайында саналды хуралга ол киргеп.

Депутаттың кандидадынга саанчы А. Х. Билчейни депшидер дугайында саналды совхозтуң Найырал салбырының эргелекчизи М. Ч. Самдан, фермада комсомол организациязының секретары С. Х. Хомушку, ферма эргелекчизи Н. К. Матпак түүлдүгүнүп деткээн.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Ээр-Хавактың № 37 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадынга **Александра Хертековна Билчейни** депшидер дугайында доктаалды хурал хүлээп алган.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Бурунгу хүн «Тыва дагдүгү» тудуг эргелелиниң кызыл-булуңунга ук будурулгениң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының хуралы болган. Аңаа Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадын депшиткеннер.

Хуралды ук эргелелде партбюро секретары Б. А. Устерякко ажыткан. Ленин орденниң эдилекчизи, хоочун тудугжу О. Д. Комбуй-оол бодунун саналынга кады ажылдан турар эжи **Надежда Базыр-ооловна Ондарны** Ак-Довурактың № 45 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидерин саналдаан. Ол саналды профэвилелдерниң тудут комитединиң даргазы Д. К. Сүрүн болгаш өскелердаа деткээн.

Барыын-Хемчиктиң Аксы-Барлык суурга база соңгукчулар хуралы болган. Аңаа келгеннер Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга механизатор **Михаил Сарыгларович Мөөктээрни** бир үн-биле адааннар.

ЭРЗИН РАЙОН

Ленин аттыг совхозтуң тускай эртемниглериниң, ажылчыларының Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидериниң талазы-биле хуралы болган. Хуралга Сарыг-Булун көдээ Советтиң күүсконг даргазы К. Е. Доржу сөс ап, түве чугаалаан. Мөреннин № 129 соңгулда округундан Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадынга Ленин аттыг совхозтуң хойжузу **Д. Н. Куллуну** депшидерин саналдаан. Ук саналды совхозта партбюро секретары К. И. Седип, чолаачы И. Д. Саанчы, саанчы М. М. Серенчук, Эрзин райкүүсконг даргазы Н. Б. Тыртык-Кара деткип, түве чугааланнар.

«Нарын» совхозтуң ажылчыларының болгаш тускай эртемниглериниң Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат депшидерениң талазы-биле хуралы болган. Нарын көдээ Советтиң күүсконг даргазы К. Ч. Билчир сөс ап, түве чугаалаан, Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Нарының № 130 соңгулда округундан депутадының кандидадынга совхозтуң хойжузу комсомолчу **А. С. Баянованы** депшидерин саналдаан. Ол саналды совхозта партком секретары Д. К. Чооду, № 1 хойжу бригадының бригадири И. С-К. Ныямыр, чолаачы Б. Б. Чунчу олар деткээннер.

КЫЗЫЛ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге болгаш Кызыл хоорай Совединге депутаттарга кандидаттар депшидериниң турааскаткан республика типографиязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралы болуп эрткен. Парторганизация секретары В. П. Голубков хуралды ажыткан.

— Республиканың Дээди Совединиң депутадының кандидадынга бистиң ажылчын коллективтиң төлээлекчизин депшидер улуг алдар биске онаалган—деп, В. Я. Голубков чугаалаан.—Бистиң будурулгеде будурулгениң мурнакчылары болгаш чаартыкчылары хөй. Олардан линотипист Вера Хертековна Доржу төлептиг черни эллеп турар. Ону Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга депшидер деп саналдыг мен.

Ленинниң № 9 соңгулда округунуң талазы-биле Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **В. Х. Доржуну** депшидер деп типографиязың ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралы чаңгыс эп-сеткилдиг шиитширлээн.

Афганистанның Улус-демократтыг партиязының ТК-зының Чиңгине секретары, Афганистан Демократтыг Республиканың Революсчу Чөвүлелиниң Даргазы болгаш Премьер-министри эш БАБРАК КАРМАЛЬГА

Афганистанның Улус-демократтыг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретарынга болгаш Афганистан Демократтыг Республикада күрүненің дээди эрге-дужаалдарынга соңгутканыңар-биле холбаштыр Силерге чүректің ханызындан байыр чедирип тур мен.

Найыралдыг афган улустуң чаагай чоруунга Силериң хөй талалыг бүгү ажыл-чорудулганарга совет удуртулганың өмүнээзинден болгаш бодум хууда улуг чедишкиннерни күүзедим. Амгы байдалдарда афган улус апрель революциялың чаалап алыышкыннарын, чаа Афганистанның тускай догунаан, хамаарышпас чоруун болгаш национал ат-алдарын камгалап шыдаар дээрзинге бүзүрелди илеретти.м.

Л. БРЕЖНЕВ.

КҮШТҮ, АРГАЛАРНЫ МӨӨҢНЭЭР

Улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң XIII сессиязынга 1980 чылда хоорайның экойомиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының база бюджединиң төлевилелдериниң болгаш эрткен чылдарда ооң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

Найысылалдың ажылчы чоннары СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитширлерин болгаш онгу беш чылдың планныг онаалдаларын амыдыралга боттандырар дээш кызымак ажылдаанын сессиягa демдеглээн. Онгу беш чылдың эрткен үш чыл он бир айларында үлетпүр продукциязын будурериниң хемчээлиниң талазы-биле онаалданы 101,7 хуу, ону сайгарарын 101,2 хуу, чүүк сөөртүрүүнүн даалгазын 100,4 хуу, үүрмектеп садар баразы саарылгазын 101,6 хуу күүсеткен. Тоску беш чылдың бо үезинге дениээрге, хоорайның улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге 13,2 миллион рубль хөйну чарыгдаан.

Кылдыгган ажылдар-биле чергелештир найысылалдың үлетпүр, транспорт, тудуг организацияларының, амыдырал хандырылганың, садыг будурулгелериниң ажылында улуг четпестер барын сессиягa айыткан. Хоорайның 25 үлетпүр будурулгезиниң чедиш планныг онаалдазын, сеза күш-ажылдың будурукчүүлүүнүң талазы-биле даалгазын күүсетпээн.

Илеткелилер болгаш санал берген депутаттар хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының күүселдезин бүгү талалыг хандыр анализтеп, кичээнгейни чедир шиитширлеттинмээн айтырыларже угландырып, онгу беш чылдың сөөлгү чылының планныг онаалдаларын күүседиринче бүгү күштү мөөңнээрни чугулаан көрген.

1980 чылда хоорайның экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планының база бюджединиң болгаш эрткен чылдарда оларның күүселдезиниң дугайында шиитширлерни сессиягa хүлээп алган.

ТӨРЭЭН ЧУРТКА ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ

Кызылдың ажылчы чоннарының 1980 чылда социалистиг хүлээлгелери

Кызылдың партия-ажыл-агый активиниң хуралы болуп эрткен. Аңаа найысылалдың ажылчы чоннарының 1980 чылда социалистиг хүлээлгелерин чугаалажып көрген.

Хуралга дыннадыг кылган СЭКП хооркомунуң ийги секретары Б. П. Свинцов болгаш санал берген «Кызыл тудуг» эргелелинде бригадир Ч. Ч. Донгак, Кызыл үлетпүр садының директору А. С. Сат, № 1 АТБ-ниң чолаачызы А. И. Галайко олар бо чылдың планныг онаалдаларының канчаар күүсеттинип турарын анализтеп, үлетпүр будурулгелериниң, тудуг организацияларының ажылында четпестерни айытканнар. Найысылалдың күш-ажылчы коллективтери 1980 чылдың социалистиг хүлээлгелерин алган, олар кол-ла кичээнгейни СЭКП ТК-ның ноябрь (1979 ч.) Пленумунуң шиитширлерин болгаш онгу беш чылдың планныг онаалдаларын күүседиринче, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл оюнга төлептиг ужуражырыынче угландырган.

Партия-ажыл-агый активиниң хуралы онгу беш чылдың сөөлгү чылы—1980 чылдың социалистиг хүлээлгелерин хүлээп алган.

Кызыл хоорайның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле дөмей, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 62 чыл оюн төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышка идеи-кейлиг киришкеш, партияның XXV съездиниң, СЭКП ТК-ның ооң соонда болгулаан Пленумнарының шиитширлерин боттандырарына, күрүне планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин 1979 чылда күүседиринче чамдык эки түүнелдерни чедип алган.

Чыл иштинде социалистиг хүлээлгелерге немештир 1 млн. киловатт-шак электри, 9 муң гилокалорий чылыг энергиязы, 52 муң тонна хөмүр-дашты, 11,9 муң ажеш хөм идикти, 5,7 муң кубометр тудуг ыяжын, 136 тонна комбикормну, 103 тонна кондитер кылыгларын будурып үндүрген. Тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли немей өстүрер, тудугларны ажыглалга киирер, а транспорт талазы-биле —чүүк саарар хүлээлгелер күүсеттинмээн.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1979 ч.) Пленумунуң шиитширлерин, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазында салдынган сорулгаларны удуртулга болдурташ, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл болурун чаа-даа күш-ажылчы чедишкиннерлиг өскүүрүнче түткүвүшаан. Кызыл хоорайның ажылчы чоннары 1980 чылды шалыпчы ажылдың, ленинчи ёзу-биле ажылдаарының чылы болдурар долу шиитширлиг болбушаан, боттарынга даразызында социалистиг хүлээлгелерни ап турар:

ҮЛЕТПҮР

Продукция будурер болгаш сайгарар талазы-биле Кыдыне планын хуусаадан арте, декабрь 27-де күүседир. Үлетпүр продукциязын планга удур 0,5 хуу немештир кылып үндүрер, 600 муң рубльдің продукциязын немей кылыр болгаш ону 500 муң рубльге, ооң иштинде В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чылынга чедир—100 муң рубльге немей сайгарар.

Күш-ажылдың будурукчүлүүн планга удур 1 хуу бедидер.

Чыл планындан ажыр 600 муң квт-шак электри энергиязын, 3,2 гкал. чылыг энергиязын, 10 муң тонна хөмүр-дашты, эптеп кылыр 515 кубометр демир-бетонну, 200 муң санныг туйбуну, 200 кубометр дилиг материалдарын, 50 тонна эъттиг, 10 тонна колбаса кылыгларын, 50 тонна чалаң сүт продукциязын, 20 тонна кондитер кылыгларын, 400 тонна комбикормнарны, 10 тонна мал үзүн кылып үндүрер.

Продукцияның 20 чаа хевирин, ооң иштинде улус хереглелиниң 8 ангы аттыг бараннарын будурып үндүрүп эгелээр.

Ажыл-агыйның иштики курлавырларын мөөнел, будурулгениң технологиязын эжиждип, продукцияның шынарын бедидип, чиг-этти, материалдарны, оттулар түүлү, электри энергиязын камнап, артынчыларны болгаш чидириглерни дыка кызырын турган, продукцияның бот-үнезин планга удур 0,5 хуу чиңгедир болгаш пландан дашкаар 100 муң рубльдің арыг орулгазын алыр.

Продукцияның шынарын эжиждер талазы-биле ажылды үргүлчүлээр. Ийи будурулге черинге шынарны башкарарының комплекстиг системазын ажыглаар, продукцияның ийиги хемчээлиниң аттестастаашкынга киирер ужурлуг продукцияның бирги чергелиниң хуузун 80 чедирер, күрүненің Шынар демдээн 9 кылыгларга тыпсырын чедип алыр.

250 чаартыкчы саналдарны, чаа техника, мурнакчы технология, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаар талазы-биле 45 хемчеглерни будурулгеге боттандырып чорудар болгаш 85 санныг чаа дериг-хереклерни тургузкаш, ооң дузазы-биле 280 муң рубльдің экономиктиг ажыын алыр.

Будурулге курлавырларын ажыглаарын эжиждер, 658 муң квт-шак электри, 260 гкал. чылыг энергиязын, жеглеп алган 620 тонна оттулар түүлү, 45 тонна кара металлды, 73 тонна цементини, 43 тонна нефть продуктуларын, 500 кубометр тудуг ыяжын, нинти түүү 25 муң рубль өске-даа материалдарны болгаш магадылал кезектерни камнап алыр.

Үлетпүр-будурулгениң кол фондуларын ажыглаарын эжиждер, фонд эгидилгезин 1 көпеекке улгаттырар.

«Росводпром» каттыжышкынының ДБК заводунуң төлевилээн күчүзүн долдур ажыглаарын чедип алыр. Холбиле кылыр ажылды ажыглаарын 3 хуу кызырар.

Аңгы-аңгы профессияның ажылчыннары кылдыр 600 кижини белеткээр, 620 кижиниң мергежилин бедидер болгаш холушкак профессияларга өөредир. 60 инженер-техниктиг ажылдакчыларның билиг-мергежилин бедидер. Ажылчыннарның 80 хуузундан эвээш эвезин экономиктиг өөредилгеге хаара тудар. Күш-ажылдың шак-үезиниң чидириин 1979 чыл-биле дениээрге, ооң 10 хуу кызырар, доктаатты нган пландан кара металлдар артынчыларын 10 тоннага ажыр дужаар.

КАПИТАЛ ТУДУГ

Социалистиг чарышты калбартып, будурулгениң иштики курлавырларын улам долдур ажыглап база ажыглалга киирер тудугларга курлавырларны мөөнден тургаш, тудуг-монтаж ажылдарының болгаш тудугларны ажыглалга киирериниң чыл планын декабрь 29-та доозар. Доостунмаан тудугларның хемчээлин 1979 чылдыңга удур 10 хуу эвээжедир. Тудутга индустриализастаашкынның дениелин 10 хуу улгаттырар, нинти шөлү 8354 дөрбелчин метр улуг панелдиг бажыңнарны ажыглалга киирерин хандырар.

Будурулгени болгаш эргелепбашкарылганы организастаарын сайзырангайжыдып, эртем-техниктиг депшилгениң темпилин шапкынчыдып, холбиле кылыр ажылдың чарыгдалын кызырып, мурнакчы дуржулганы калбаа-биле ажыглап тургаш, күш-ажылдың будурукчүлүүн плавдан ажыр 0,1 хуу бедидерин хандырар. Тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин планда айыттынган даалгаларга удур 0,2 хуу чиңгедир. Пландан ажыр 42780 дөрбелчин метр чурталга шөлүн ажыглалга киирер, 60 квартиралыг чурталга бажыңын, аэропорттуң өртке удур депозун хуусаадан бир ай мүрнай доозар, чурталга бажыңнарының комплекстиг капсептелгезиниң чыл планын декабрь 1-ге чедир күүседир.

«Тудуг кезектери» комбинатта гипсолит ханалар кылыр цехти, четчелээр цехти, Кызыл ЦЭС-зиниң тудуг эргеделиниң 40 автомашина киирер автогаражын хуусаадан арте ажыглалга киирер.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чылынга уткуштур 10939 дөрбелчин метр чурталга шөлүн ажыглалга киирер, автоорук техникумунуң общежитиезиниң тудуунун хана салыышкынын доозар, ийи-ийи квартиралыг 2 чурталга бажыңнарын ажыглалга киирип дужаар.

Тудуг будурулгезиниң технология-аргазын сайзырангайжыдып, ажылдарның шынарын бедидип, тудуг материалдарының кадагалалын болгаш ажыглаарын эжиждип тургаш, 82 муң санныг туйбуну, 88 тонна цементини, 90,4 кубометр ыяш материалын, 40 тонна демирни, 36350 квт. шак электри энергиязын, 15,5 тонна кывар-чаар материалды камнап алыр.

Чер ажылдарын механизастаанының дениелин 85 хуу, штукатур ажылдарынга — 76 хуу, маляр ажылдарынга — 70 хуу чедирер.

Ажылчыннарның нинти ажыл төлевириниң 60-дан эвээш эвес хуузунга күш-ажылды аккорд-шаңнал төлевириниче шилчидерин чедип алыр. Бригаданың керээзи-биле ажылдаар аргаже 4 бригаданы немештир киирер.

Бажыңнарның болгаш тудугларның эптеп тудар дениелин 45-50 хуу чедирер.

Тудугларның 84 хуузун «эки» болгаш «тергиин эки» деп үнелел-биле дужаар.

Будурулгени болгаш күш-ажылды организастаарын, тудуп турар объектилерни инженерлиг белеткээрин эжиждериниң, эргежок чугула будурулге байдалдарын тургузарының күсели-биле ажыл үезиниң чидириин 1979 чылга дениээрге, 20 хуу кызырар.

Тудугжуларның чаа мергежилдерине 700 кижини өөредир, 250 кижиниң болгаш 40 инженер-техниктиг ажылдакчыларның мергежилин бедидер. Ажылдан турарларының 80-ден эвээш эвес хуузун экономиктиг өөредилге-биле хаара тударын чедип алыр.

ТРАНСПОРТ БОЛГАШ ХАРЫЛЗАА

Транспорттуң база харылзааның бүгү-ле хевирлери-биле улус ажыл-агыйын болгаш чурттакчы чоннуң хандырарын эжиждер. Ажыктыг чорукту бедидериниң, аңаа туруушкунарны, ажык чок сөөртүүлелерни кызырарының, транспорт хереклерин эн-не бүрүү-биле ажыглаарының күселиг-биле транспорттуң бүгү-ле будурулгелера күрүне планын хуусаа бетинде күүседир.

Автомобиль транспорту-биле чүүктер болгаш пассажирлер сөөртүрүнүң планын декабрь 30-ге чедир күүседир. Пландан артыкка 140 муң тонна улус ажыл-агый чүүктерин болгаш 60 муң пассажирлерни, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл болур оюнга чедир — 46 муң тонна чүүктерни база 20 муң пассажирлерни сөөртүр. Күш-ажылдың будурукчүлүүн планга удур 1 хуу бедидер, чүүктер болгаш пассажирлер сөөртүрүнүң бот-үнезин планга удур 0,2 хуу чиңгедир. Чүүк автомобильдерин чоруушкунче үндүреринің коэффициентизин 0,60, автобустарының — 0,68 болгаш чиик такси моторларының — 0,70 чедирер. Автобустар шимчээшкининиң доктаамалын 94 хуу чедирерин хандырар.

Агаар транспорту-биле пассажирлер сөөртүрүнүң участок планын декабрь 20-ге чедир күүседир, планга немей 2 млн. пассажир-километрни, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл болур оюнга чедир — 625 муң пассажир-километрни ажылдап кылыр. Улус ажыл-агыйынга ужар үүлүг ажыглаарының ужудуткын-шак талазы-биле планын декабрь 1-ге чедир күүселир. Күш-ажылдың будурукчүлүүн 3 хуу бедидер.

(Төнчүзү 3-кү арында).

УРУГЛАР ЧЫЛЫНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИНГЕ

Делегейниң уруглар чылы—1979 чыл доостун турар. Бистиң республикага ук чылдың чамдык түннелдеринге хамаарышкан хурал дүүн Политиктиг чырыышкын бажыңынга эрткен. СЭКП обкомунуң секретары Д. К. Ооржак хуралды ажыткан. Аңаа республиканың партия, совет, ажыл-агый органнарының болгаш министерстволарның удуртукчулары, уруглар албан черлериниң ажылдакчылары болгаш хой-ниитиниң төлээлекчилери киришкен.

«Школа назыны четпээннериң кижизидилгезиниң байдалы болгаш ону экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» илеткелди Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы К. С. Шойгу кылган. Уруглар чылынга хамаарышкан чамдык ажылдарның түннелдерин үндүрбүшаан, чугаалашкан айтырыг талазы-биле республикада нинти байдалды ол анализтээн. Хуралга санал-оналсолчулгазынга улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүсконунуң даргазының оралакчызы Е. Д. Удуракина, Өвүрнүң Солчурда ясли-сад эргелекчизи Г. С. Ооржак, Тыва АССР-ниң чырыдыышкын министриниң оралакчызы М. Х. Чымба, республиканың кадык камгалал министриниң оралакчызы Ч. Д. Таспанчик, Барыын-Хемчикте «Хемчик» совхозтуң директору О. Д. Сарыглар, Чаданда хоорайда ясли-сад эргелекчизи А. К. Кононицына, Улуг-Хемниң Ак-Туруг суурда ясли-сад эргелекчизи К. Х. Сагаан, СЭКП Бии-Хем райкомунуң хереэженнер оргузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи М. Д. Комбуй олар киришкен.

РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ЧАА ҮЕ-ЧАДАЗЫ

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистанның Улус-демократтыг партиязының ТК-зының Политбюрозунуң хуралы декабрь 28-те болган деп Кабулдуң радиозу дыннаткан. ТК-ның чиңгине секретарынга Бабрак Кармальны чаңгыс үн-биле соңгаан.

АДР-ниң иштики болгаш даштыкы политиказының кол угланыышкынларын АУДП-тың ТК-зының Политбюрозу чугаалажып көрген болгаш бадылаан.

Партияның хамаары болгаш шериг кежигүннерин, мусулман шажынчыларын төлээлекчилерин, интеллигенциянын, ажылчыннарның болгаш таразчыларның хөй төлээлекчилерин чок кылып, Афганистанның улузунга удур хем-бурулуг, үүлгедиглерни дээш Х. Аминни революсчу суд өлүрер деп шииткен деп, радио демдеглээн.

Шииткел күүсеттинген.

Афганистан Демократтыг Республиканың революстуг чөвүлелиниң даргазы болгаш премьер-министр Бабак Кармальга баштаткан чазактың чаа составын тургускаанының дугайын чарлаан.

Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

СЭКП ТК-ныҢ ноябрь ПленумунуҢ

шиитпирлерин—амыдыралга

ЛЕНИНЧИ ЁЗУ-БИЛЕ ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДААР

Беш чылдың сөолгү чылының планныг онаалдаларын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаары бистиҢ бүгү күженишкиннеривистиҢ кол угланыышкыны ол болур ужурлуг. 1980 чылдың планныг онаалдалары чиик эвес. Ынчалзажок олар долдур болгаш ажыр күүсеттинген турар ужурлуг. Улус ажыл-агыйының бүгү участоктарынга, бүдүрүлге коллективи бүрүзүнге бедик негелделиг, организастыг болгаш даандырган ажыл-херекке чогаадыкчы хамаарылгалыг болур чорукту чедип алыры негеттинер.

СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) Пленумунга чугаа-йынга эш Л. И. БрежневтиҢ берген ол айтыышкыннарынга үндезилээш, партияның Кызыл хооркомунуҢ пленумунга улуг чугааны кылган. Анаа СЭКП ТК-ныҢ ноябрь ПленумунуҢ болгаш партия өбкомунуҢ үшкү пленумунуҢ шиитпирлерин күүседир талазы-биле республика найысыдалының коммунистериниҢ сорулгаларын чугаалашкан.

Илегкелчи — партия хооркомунуҢ бирги секретары **А. И. Пожидаев** болгаш санал бергеннер: «Кая-Хем» хомүрдаш разрезинин начальники **Ю. М. Евдокимов**, автосепте-ге заводунуҢ слесары **В. Р. Хунай-оол**, «Тыва тулуг» трестиҢ эргелекчизи **А. А. Бергардт**, хоорайның улусчу контроль комитединиҢ даргазы **Л. А. Забоев**, республиканың садыг министри **Х. А. Салчак** болгаш өскелер-даа бүгү совет улус-биле бир домей, Кызылдың ажылчы чоннары СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) ПленумунуҢ шиитпирлерин. СЭКП ТК-ныҢ Чингине секретары, ССРЭ-ниҢ Дээди СоветиниҢ ПрезидиумунуҢ Даргазы эш Л. И. БрежневтиҢ чугаазында айыткан чүүлдүн социал-экономиктиг удам ыдайгы хөгжүлдезиниҢ талазы-биле сорулгаларны улус сеткил ханыышкын болгаш үүлдүгзүнүүшкүн-биле дайынчы программа кылдыр хүлээп алганын демдеглээннер.

Беш чылдың эрткен дөрт чылдарында хоорайның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлезин түнеевишаан, пленумнуҢ киржикчилери ол чылдарның иштинде чамдык чедишкиннер чедип алдынганын демдеглээн. Ниитизи-биле үлетпүр бүдүрүлгезиниҢ хемчээли 20,6 хуу өскен, кол фондуларны ажыглалга киирери 28,6 хуу көвүдээн. Чүүк сөөртүлгезиниҢ, үүрмектеп садар бараан саарылгазының болгаш чоннуҢ амыдырал хандырылгазының талазы-биле планнар ажыр күүсеттинген, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай чоруу болгаш культурлуг деңнели бедип турар.

Ынчалза-даа хоорайның социал-экономиктиг хөгжүлезин дүргедириниҢ, продукция бүдүрериниҢ көвүдериниҢ, ооң шынарын бедидериниҢ бар улуг аргаларын ажыглаарының аргаларынче хооркомунуҢ пленумунуҢ киржикчилери кол кичээнгейни угландырган.

Ол аргалар хоорайның улус ажыл-агыйының бүгү адырларында бар. Ооң чижээн үлетпүр бүдүрүлгезииннен көрүп болур. Чүгле бо чылын безин бо адырның сес бүдүрүлгези он бир айларның планныг онаалдаларын күүсеттээн, оларның бежи бүдүрүлгениҢ хемчээлин эрткен чылдың ол үеэнге деңнээрге кудулаткан. «Тыдуг кезектери» комбинат. Элегес-Аксының хана материалдарының заводу болгаш оске-даа чамдык бүдүрүлгелер ам-даа четпес ажылдап турар.

Ооң чылдагааны ол коллективтериниҢ удуртукчуларының болгаш специалистериниҢ бүдүрүлгени организастаар талазы-биле багай ажылдан турарында. Ооң түүнелинде бүдүрүлгелериниҢ күүлери багай шинээттинин, чаа техника болгаш мурнакчы технология кошкак нептереп, ажыл шагының чидириглери хөй болуп, камналга чурумун кошкак боттандырып, күш-ажыл болгаш материалдыг курлавырларны, ооң иштинде оттулар үүл, энергетика курлавырларын артыкка чарыгдап турар.

Хоорайның тудугжуларында ажылдың хемчээлин көвүдериниҢ улуг курлавырлары бар. Бүдүрүлгени организастаанында улуг четпестериниҢ уламындан беш чылдың эгезинден бээр олар 33 миллион ажыр рубльдүн капитал салыышкыннарын шинээдип албаан.

Тудулганы материалдар-биле хандырарын экижидериниче, тудуг объектилериниҢ материалдарны болгаш акша-хөрениин мөөнээрин болгаш инженерлиг белеткелдерин бедидериниче хооркомунуҢ пленуму тудуг бүдүрүлгелериниҢ удуртукчуларының болгаш партия организацияларының кичээнгейн угландырган.

ПленумнуҢ киржикчилери автотранспорт ажылында чедишкиннер бар-даа болза, чамдык бүдүрүлгелерде машиналарның техниктиг белен чоруунуҢ куду деңнелдиин, хойнитин ажыглал транспортун ажыглап турар бүдүрүлгелериниҢ четпес ажылының уламындан оларның анаа турар чоруунуҢ барын демдеглээн.

СЭКП ТК-ныҢ кежигүнүнге кандидат, партия өбкомунуҢ бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** пленумга үүне чугаалаан. СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) ПленумунуҢ шиитпирлерин, эш Л. И. БрежневтиҢ Пленумга чугаазында айтыышкыннарны чүртүүн социал-экономиктиг чедишкиниг хөгжүүрүнге, чонуҢ материалдыг чаагай чоруун бедидеринге улуг ужурдузалдыын ол демдеглээн. ПленумнуҢ шиитпирлери болгаш ол айтыышкыннар партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл-чорудулгазының ёзулуг дайынчы программазы болуп, иниитилел бүдүрүлгезин организастаанында кызыы черлерни үүгле айтып турар эвес, харын экономиктиг хөгжүлдениҢ калбак перспективазын ажыдып, кол айтырыгларны шиитпирлээринче бистиҢ кичээнгейивисти угландырып турар.

Оларның иштинде бир чугула айтырыг бүдүрүлге бүрүзүнге фонд эгидилгезин бүгү талалыг бедидери, бүдүрүлгениҢ ажыктыын бедидери болуп турарын Г. Ч. Ширшин демдеглээн. Сөолгү чылдарда республикага, ооң иштинде Кызыл хоорайга чаа-чаа бүдүрүлгелерни тургузуп, чаа-чаа күүлерни ажыглалга киирген. Ынчалза-даа оларны дыка оожум шинээдип ап турар.

Автотранспорттун ажыглалының айтырыгларынче доктаамал кичээнгей салыры негеттинин турар. Автопарктың беленниниҢ коэффициентизин бедидерин, чолаачылар составын белеткээрин болгаш кижизидерин экижидерин, септелге базазын быжыглаарын чедип алыры чугула.

Эш Г. Ч. Ширшин ооң ыңай тудугжулар улуг сорулгаларын шиитпирлеп, олар бо беш чылда хойну кылганын демдеглээн. Ынчалза-даа ону организастап турарында янзы-бүрү «үүрмек» чүүлдер бо эң чугула алырны шапкын хөгжүдерин саададып турар.

Садыг болгаш амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниҢ ажылының, улустуҢ хереглеп бараанларының бүдүрүлгезин калбартын турарының талазы-биле чамдык шүүмүүлелдерин эш Ширшин кылып, боттарының хүлээлгелерин күүседир дээш удуртукчуларның харысаалгазын бедидер, күш-ажылчы коллективтерни кижизидериге партия эге организацияларының ролюнун талазы-биле айтырыгларга доктаалган. Кызылдың коммунистери болгаш ажыл-ишчилери беш чылдың сөолгү чылының онаалдаларын чедишкиниг күүседир болгаш В. И. ЛенининиҢ төрүттүүген хүүнүнден бээр 110 чыл оюн төлептиг үткүүр дээрзинге бүзүрелин ол илергейлээн.

* * *

СЭКП-ниҢ **Тес-Хем, Улуг-Хем** болгаш **Тожу** райкомнарының пленумнары база болуп эрткилээн. СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) Пленумунун шиитпирлерин, анаа эш Л. И. БрежневтиҢ чугаазында айтыкан үүлдерни болгаш түүнелдерни, ол ышкаш СЭКП обкомунуҢ чоокта чаа эрткен III пленумунуҢ доктаалын боттандырар талазы-биле сорулгаларны пленумнар тодараткан.

П. ВЛАДИМИРОВ.

Коммунист—беш чылдың гвардейжизи

САГГАН СҮДҮ САВАЗЫРААН

Онгу беш чылдың дөртү чылы төнчүзүнде, а бешкизи бүдүүзүнде келген. Күш-ажылчы коллектив, ажыл-ишчи бүрүзү бо хүннерде эрткен үеде кылган ажыл-херээн, бүгү чонуҢ чаагай үүлезинге киирген салыышкының түүнеп санап, ленинчи ёзу-биле шалыпчы ажылдаарының 1980 чылында канчаар улам эки ажылдаарын, чаа-чаа белих бедиктерни чедип алырын хандыр бодап, планнап турар.

«Большевик» совхозтуҢ мурнакчы саанчызы, Ленин орденниҢ эдилекчизи Кара-Сал Таан Домбалановнаның ады сөөлгү чылларда республиканың мурнакчы саанчыларының дамзызында үргүлчү эгезинге кирип келген. Ынчангаш онгу беш чылдың эрткен үезинде бүдүрген үүлезиниҢ дугайында ооң айыткаар, рапорттаар үүлдери-ле хөй. Чыл санында ол саар инек бүрүзүнден сүт саар планын үргүлчү ажыр күүседип келген. Беш чылдың үш чыл он бир айларында ниитизи-биле 300 тонна, сүттү сагган. 1978 чылда саар бир инекке онааштыр 3300 кг, а бо чылдың он бир айларында бир инектен-не 3140 кг сүттү саап алган. Кыпкы үеде безин саалданын хемчээли кудулаваан. Таан Домбалановна анаа быжыглаан болук инектериндеН амгы үеде хүнде ортумаа-биле 210—220 кг. сүттү саап турар. Ынчап кээрге декабрь айының киириштир алыр болза, ол саар инектен-не бо чылдың төнчүзүнге чедир 3300—3400 кг сүттү саап алырынга бүзүреллиг. Бир эвес республиканың совхозтарында саар бир инектен-не ортумаа-биле чылда 1700 кг сүттү саап турарын ап көөр болзувуса, ооң түүнели дээрге эң шыырак көргүзүг-дүр.

Коммунист саанчы ындыг бедик көргүзүгнү канчап чедип ап турарыл? Бо айтырыгга ол мынчаар харылаар:

— Маңаа хөй чылдар хамаржыр. Хамыктың мурнунда ажылга мергежил чугула-дыр. 23 чыл бурунгаар баштай инектерни хол-биле саап эгелеп турумда, ажыл-даа берге, сүт-даа шоолуг эвес турду. Ооң соонда 1962 чылдан инекти саалда аппарады-биле саап эгелеливис, ындыг амыр чүве кайда боор, аңаа тааржып чадап, бир чыл хире берегдээн бис. Чадап кааш хол-биле-даа саап турдум. Чамдык инектер соглуп-даа турду. Машина-биле инек саарынга чоорту-ла бодум-даа, инектерим-даа чаныга берген. Ооң соонда саалда аппарады чокка, инек саап шыдавастап, ажылга чоорту-ла мергежип, өөренгеним ол.

«ИнектиҢ сүдү дылында» деп улус чугаалажыр болгай. Оларны тоттур, шын чемгерип, каладын эки таарыштырар болза, сүт кандыг-даа үеде эльбек болур. Мурнакчы саанчының чугаазы-биле алырга, аңаа каттыштыр кандыг-даа үеде фермага ажылды шын организастаары сүттү көвүдериниге эки салдарны чедирер. Ол дугайында чижектерни база көргүстү. Онгу беш чылдың баштайы үш чылдарында ооң ажылдан турары Арыг-Бажы фермазы күрүнеге сүт саларының планын үргүлчү ажыр күүседип келген. А бо чылын план күүседириниге бергдээшкиннер бар апарган. Аңаа чамдык чүүлдер салдарны чедирген. Чыл эгезинден чайга чедир ферма мал чеминден дыка бергдээн, а кажан чайлагже коже бергенде соодукчулар үрелгеш, сүт ажып, ирип турган. Ынчап кээрге сүттүн ниити демчээн эвээжеп, план күүседириниге бергелер тургустунган.

Совхозтун дирекциязы, партном болгаш фермада партия эге организациязы тургустунуп келген байдалды эдер дээш ноябрь, декабрь айларда мурнакчы саанчыларының саналыбиле инектериниҢ чемгерилгезин күштелдирип, ылангыя оларга силосту берип эгелээн, ооң ангыда саанчылар аразынга чарыштың түүнелин беш хонуктап үндүрүп, тиилекчилерге акша шаңналдарын тыпсып турар апарган соонда саалда улам көвүдээн. Чижээ, ол-үеге чедир ферма хүнде 1000 кг хиреин саап турган болза, аңаа 200—300 кг немежин турар алган. Ынчангаш коллектив бо чылын күүнеге 420 тонна сүт садар планын декабрь 20-ге чедир 414 тонна чедире берген, артканын чыл сөөлүнде чедир ажыр күүседир. Ниитизи-биле онгу беш чылдың үш чылдар оң бир айларында ферма планыдан ажыр 126 тоннаны саткан.

Аңаа мурнакчы саанчы Т. Д. Кара-Салдың киирген салыышкыны улуг дээрзин үстүнде сан-чурагайлар көргүзүп турар. Ооң ангыда Таан Домбалановна идепкейлиг хойнитичи болгаш сагыш човаагыр дагдынакчы. Ол Чөөн-Хемчик район СоветиниҢ депудады. Саанчының нарын, берге мергежилиге эвээш эвес аныяктарны өөреткен. Школа дооскан аныяктар бо фермага ажылдан кээп турары өөрүнчүг. Оларга Монгуш Долчуңмаа, Монгуш Шожутмаа, Галина Түлүш, Ирина Ондар болгаш ооң-даа өскелерни хамаарыштырын болур. Хоочун саанчының бир оглу ол-ла фермада кадарчылавышаан, херек апарган таварылгада аваазының ориунга саанчылап-даа турар.

Коммунистиг күш-ажылдың бо фермазы (эргелекчизи К. Д. Иргит, партия эге организациязының секретары М. К. Шериг-оол) сырый каттышкан, демниг коллектив. Саанчылардан, кадарчылардан, механизаторлардан, быыза ажакчыларындан социалистиг чарышка, хүлээлгелер күүседиринге бедик көргүзүүлерни чедип ап турарлар өөрүш эвес. Саанчы Ч. Ы. Куулар саар бир инекке онааштыр бо чылдың он бир айларында 2724 кг сүт сагган. Эрткен чылдарның берге уржуктарының кичээндирини барымдаалааш, бо чылын ында мал чемнинг четчир курлавырларын тургуска.

Колективте партия эге организациязы ферма ажылдакчыларынга «Социализм болгаш күш-ажыл» деп политиктиг эге школаны, зооветеринарлыг өөредилгени организастаан. Ында кеску агитацияны, ылаңгыя оларның дыштанып чеди клубту бедик утка-шынарлыг, чараш кылдыр дерип шимээн. Аңаа лекция, беседаларны ыыдап, киноларны көрүп, ооң концертти организастап, телевизорну көрүп турар. Ол бүгү ажыл-ишчилериниҢ улам эки ажылдаарынга дээштиг салдарны чедирип турар.

СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) ПленумунуҢ шиитпирлерине, аңаа СЭКП ТК-ныҢ Чингине секретары эш Л. И. БрежневтиҢ чугаазында айтыышкыннарынга сорук кирген бо ферманың ажылдакчылары 1980 чылда ленинчи ёзу-биле, шалыпчы ажылдаарынга долу шиитпирлиглер. «1979—1980 чылдарның кышкы үезинде мал ажылының продуктуларын бүдүрериниҢ белеткеп садарын көвүдеп дээш мал ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжын калбартыр дугайында» СЭКП ТК-ныҢ, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ, ВЦСПС-тиҢ болгаш ВЛКСМ ТК-ныҢ доктаалынга харыы кылдыр мурнакчы саанчы Т. Д. Кара-Салдың ажылдан турар коллективи бүгү курлавырларны болгаш аргаларны ажылдап тургаш, улам шудургу ажылдавышаан, доостун турар чылдыындан бедик көргүзүүлерни чедип ап, онгу беш чылда сүт бүдүрериниҢ болгаш ону күүнеге садарының планын хуусаа бетинде күүседирин шиитпирлээннер.

С. ШОЙГУ.

ЧУРУКТУ С-Б. УИНУКЭЙ дүжүүрүп чураан.

УЛАМ СОРУК КИРГЕН

Чөөн-Хемчик районда «Сут-Хөл» совхозтуҢ мурнакчы хойжуларының бирээзи Күш-ажылдың Кызыл Тук ординиҢ эдилекчизи Дажы Доржуевич Ондарның аалынга чоокку эрткен хүннерде чордувус. Ооң кыштаа Кызыл-Тайганың базары Кок-Чарык деп чорду. Малчын-биле хоорежип, ажылжININ дугайын чугаалажы бээривиске, ол мынча диди:

— СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) Пленумунга СЭКП ТК-ныҢ Чингине секретары, ССРЭ-ниҢ Дээди СоветиниҢ ПрезидиумунуҢ Даргазы эш Л. И. БрежневтиҢ чугаазын болгаш ПленумнуҢ доктаалын солуннардан номчуп, радиодан дыңнааш, ажыл-ишке улам сорук кирип турар бис. Келир чылын бистиҢ Төрээн чуртувустуҢ экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниҢ планында төлевилеттинин турар үүлдер шынап-ла өөдүр улуг-дур. Ылаңгыя совет кижилериниҢ чаагай амыдыралын улам көдүрер дугайында партия болгаш чазак улуг сагыш салып турары ажыл-ишчилерни черле канчап өөртпес боор. Ынчангаш бо чылдың кыжынында кадарган малымны хүр хыштадыр, чаш төлүн менди алыр дээш шудургу ажылдаар деп шиитпирлеп алдым.

Малчын эштин ол чугаазынга каттышпас аргам чок болду. Онгу беш чылдың сөолгү бешки чылында база-да бистиҢ Төрээн чуртувус коммунизм дүрүзүүшкүнүн орулуг-биле бурунгаар херек базымнарны кылып, өөдүр улуг чедишкиннерни чедип алыр, ооң күүү-шыдалы улгадыр дээрзинге бистер шуптувус бүзүрээр, аңаа чоргаарланыр бис. Ол бистериҢ шудургу, карак кызыл ажыл-иживистен кол камаржыр. Ынчангаш кижи бүрүзү эрес соруктуг ажылдаары күзеничиг.

Дажы Доржуевич кызымак, сагыш-сеткилинден бердинген ажыл-ишчи кижи. Ол ооң чыл ажыг малчынаан, улуг аргадуржулгалыг апарган. Хойжу бо чылды багай эвес түүнелдерлиг доозуп турар: төрүүр чүс хойга онааштыр ынча хураганы менди доруктурган, тыва уксаалыг хой бүрүзүнден-не 1,8 килограмм дүкту кыргыын алган. Малынга чиртир 20 тонна сигенин кезип, өдекыштаан баш удур эки септеп алган. Келир чылын ол уламна бедик көргүзүглерни чедип алыр сорулганы салган ажылдап турар. Дажы Ондар ам чаш хураганнар хүлээп алырынга бүрүн белен.

Ооң хойлары январдан эгелеп оолдаар. База малдың чаш төлүн ажаан, доруктурар сакманчылары белен.

Дажы биле Оюмаа Ондарларның чүртүүн орары шыырак, өскелерге үлегер-чижектиг. Олар үүгле мурнакчы малчыннар эвес, харын идепкейлиг хей-ниитичилер. Зооветөөредилге кичээлдериниге доктаамал барып, мергежилиниҢ талазы-биле билиин бедидип турарлар.

Т. КАРЫМА.

ХОЛУ ДЫҢЗЫГ, КҮЗЕЛИ КҮШТҮГ

«Торгалыг» совхозтуҢ Чаа-Суур салбарының мурнакчы малчыннары — аныяк өг-буле эзлери Александр биле Зоя Санчат-ооллардың кыштаа Орту-Шел деп черде. Оларның кайызының-даа ада-нези хоочун малчыннар. Амыы үеде ада-нези оглунга дузалажып, сакманчылап орарлар. Олар бойлак дуржулганы оглу, кенинге дамчыдып берип турар. Ала-нези оглунга кадарын чорааан хоюн хүлээдип бергеш: «Ажылга белен чүве турбас. Чоорту уг-шинн билип, өөрени бээр ешлер»—деп чагыг, сүмезин бергеннер.

Бичиизиден тура-ла мал аразынга өскен, ажыл-ишке кежээ аныяктар шак ынчаар малчынап кирикен. Ада-нези үргүлчү оларның-биле кожа чүүттап, улуг дузаны көргүзүп турар. Малчын кижиниҢ ажылының сорулгазы үүл, чүүү кылырыл, кышка белеткели эки бе, малдың чаш төлүн ажаап-тежээри кандыг боорул дээш өске-даа ажыл-агыйжы айтырыгларны сүмележип ап турар. Аныяк өг-буле малчынаа-ла үр болбаан. Ынчалза-даа ажылынга мергежип, малчынның чымыштыг ижинге чаңчыга бергеннер. Оларның көргүзүүлери чылдың-на экижип кел чыткан. Эрткен чылын оларның көргүзүү түгле совхозунга эвес, харын районга шыырак болган. Чүс хойдан-на 91 хураганны, бир хойдан-на 2,1 кг дүкту алган. Өдек-кыштаан ой-шаанда септеп алган. Боттарының күзүзүбиле 20 тонна сигенни, 8 тонна көк-суланы белеткээш, кыштаанда чедирип, сараатта алганнар.

Кадарган хоюнуҢ күш-деңгели шыырак. Чайгы үеде Чайлаг-ХемниҢ Көк-Каҗ базарындан. Ак-Кара-Суг, Ак-Хемнер тайгаларынга чедир олар белчиирин солуп кээр. Эки семирткен мал хой болгаш шынарлыг продукцияны бээр. Аныяк хойжулар ам малдың чаш төлүн хүлээп алырынга белен. Хою январь-февраль айларда түлүктеп төрүүр.

— БистиҢ кодапывыстың амыы байдалы эки. Мал чеми четчир. Сакманчылар белен. Кажаа-хораа чылыглаттынган, чаш хураган турар клетканы септеп-дерип, чугайлаан. Хойун суг-биле доктаамал хандырган—деп, өгүүн хереженге эзи Зоя чугаалады.

Шыпап-ла бо аныяк комсомолчу хойжуларның ажылжын совхозунда макталдыг. Олар өске эш-өөрүнге үлегер-чижектиг, холу дыңзыг, күзели күштүг ажылдап чорууллар.

Н. ДАМДЫН.

Өвүр район.

СӨЗҮВҮСКЕ ЭЭ БОЛУР ДЭЭШ

«Шанааны чайын септе, тергени кызын септе» деп үлегер чугаада ышкаш, Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуҢ механизаторлары часкы тарылгага кирер бүгү техниканың септелгезин хышкы үеде доозуп алыр деп сорулганы баш удур салган турган. Ону чедип алыры-биле машина-трактор мастерскиязында техника септелгезинге киириштирери-биле 42 механизаторну быжыглаан. Септелгени совхозтуҢ специалистери-биле кады машина-трактор комплекстериниҢ удуртукчулары база башкаржып турары ажылдың темпизинге болгаш шынарынга улуг идиглиг болуп турар.

Бо чылдың дөртү кварталында болгаш 1979—80 чылдарның хышкы үеэзинде септекчилериниҢ кызыр ажылы ындыг-ла чиик эвес турган. Ынчалза-даа септелге чорудулгазын болгаш социалистиг чарышты эки организастаанының, септелгеде ажылдап турар механизаторларның кызымак ажылының ачызында МТМ-де септелге графикти ыракта мурнай берген болгаш келир чылды эки эгелээринге багай эвес үндезин салдынган. Дөртү кварталда 18 трактор септээр турган, 25-ти, 9 комбайнының орнунга 11-ни, 40 сеялканың орнунга 65-ти, 20 андазының орнунга 25 андазынны септеп алгаш, квартал планын ажыр күүсеткен бис. Бичин-даа бол бо күш-ажылчы чедишкиннеривистиҢ дугайын чаңгыс суур чурттуларывыска илеткевишаан, механизаторлар боттарывыстың күүзүүс-биле концерт база көргүстүүвүс.

Мындыг түүнелди чедип алганывыс дээрге, септекчилерни агрегаттар болгаш белдирлер аайы-биле хуваагаш, оларның удуртукчуларыгга бригадир-механизаторларны тургускан-нывыстың, ажыл шагын шын ажыглап келгенивистиҢ ачызы болган. Бир кол роль ойнаан үүл болза септекчилериниҢ звеноларының болгаш боттарының аразынга социалистиг чарышты эки организастааш, ооң түүнелин доктаамал үндүрүп, мурнакчыларны шаңнап мактаарының моральдыг болгаш материалдыг ыдыг берииишкиннерни шын ажыглап келгенивисте деп билир бис.

Механизаторларның социалистиг чарыжының түүнелин он хонгаш-ла үндүрүп турар. Аңаа мурнакчыларны илередип, шаңнап мактаары-биле кады ол үениҢ иштинде ажылхеректиҢ байдалын сайгарып көрүп, четпестерни болгаш кошкак талаларны илередип, оларның талазы-биле кандыг хемчег алырын дугуржуп алгаш, ыяап-ла күүседирин чедип ап турар бис. Бистин механизаторларывыс септелгенин эгезинден тура-ла, белик соруктуг ажылдап келген. Ооң түүнелинде эки ажылдап түрар звенолар-даа, септекчилер-даа көвүдеп турар. Сөолгү үеде безин алырга, тракторларны чазар болгаш эптээр звено (удуртукчу М. Хүрешоол) социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Механизаторлардан К. Люндуп, К. Донгак, И. Куулар, кацнакчы Х. Селип-оол болгаш өскелер-даа улуг-нормазын үргүлчү ыракта ажыр күүселип, социалистиг чарыштың мурнуку озуруун эзлеп турарлар.

Кандыг-даа , бүдүрүлгеге ылдынган ажылдың шынары кол черин эзлеп турар болгай. Ылаңгыя ол техника септелгезинге онза хамаарылгалыг. Ынчангаш септеттинген техниканы бүгү талазы-биле хынап көргеш, хүлээп алыр бет кижи составтыг комиссияны тургускан. Ону совхозтун кол агроному П. Кара-Сал баштап турар. Ооң ангыда септелгеде К. Ооржак удурткан улусчу контролёрлар болуу базы дээштиг ажылдап келген. Шынар дээш контроль бо хире шыңгыы тураажок, септелгенин шынары багай эвес деп демдеглеттинип турар.

Бисте техника септелгезиниҢ байдалы эки болза-даа, бистин механизаторларывыс аңаа ооҗургаваан турар. Олар СЭКП ТК-ныҢ ноябрь (1979 ч.) ПленумунуҢ шиитпирлерин болгаш В. И. ЛенининиҢ төрүттүүгениниҢ бээр 110 чыл оюнун дугайында СЭКП ТК-ныҢ доктаалын танышкаш, бедиткен чаа хүлээлгелерни алган. Ол ёзугаар тракторлар болгаш кожуг машиналарыныҢ септелгезин Советтерге соңгулдалар бүдүүзүнде, 1980 чылдың февраль 22-де доозарын, Ленинчи юбилейге чедир септеге чогуур комбайнарның 90 хуузун септеп алыр деп хүлээнген бис. Ынчангаш берген сөзүвүске ёзулуг эзлер болур дээш улам чүткүлдүг ажылдаарынга механизаторлар бүрүн шиитпирлиг.

Б. ХОВАЛЫГ,
МТМ эргелекчизи.

ЧУРУКТАРДА: солагай талазында Күш-ажылдың Кызыл Тук ординиҢ, мурнакчы септекчи Кызыл-оол Люндуп; социалистиг чарыштың тиилекчилериниҢ биразын—мотор септекчизи И. Куулар.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

«Эки кыштап тур бис»

Мурнакчы чолаачылар, саанчылар, механизаторлар, малчыннар-биле ажыл аайында чорааш, бо-ла ужуражып, хөөрежи бээр мен. Бо удада хойжу Балдыш-оол Доңдуповичи Ооржактың аалынга чордум. Ону эки билир мен. Ажыл-ишчи-даа, шевер-даа кижи.

Оларның бажыңы арыг-силиг, дериг-херекселдери эмесескелиг чыдар. Хооларда хүндүлел бижиктерни азып каан. Ону көргеш, мында мурнакчы ишчилер чурттап орар-дыр деп кым-даа эскерип каар.

— Мал-маганнар хүр тур бе. Кандыг кыштап тур силер?—деп айтырдым.

—Эки кыштап тур бис. Совхозувус багай эвес хандырып, боттуг дузаны көргүзүп тур. Он беш тонна сигенни кыштаамда дужурүп алдым. Бо чылын бир дугаар төрүүр аныяк хой алдывыс. Чүс хойга онааштыр 98 хураган алыр хүлээлгелиг бис—деп, Балдыш-оол Доңдуповичи харылады.

Чугааны өгүүн хереженге эзи Ары Орус-ооловна улады:

— Ортумак школа дооскан уруувус бар. Ам ийи чыл дуналажып тур. Бегун база хой кадара берди. Дузазы улуг кижи. Келир чылын өөренип чоруур мен деп орар апардыла.

Ооржактарның өг-булези малдың чаш төлүн камталап алыр, бир баштан дүк кыргыыр планнарын чылдың-на күүседип келгеи. Ол—Ленинчи юбилей медалы, «Тоску беш чылдың гвардейжизи» деп хөрек демдээ-биле шаннаткан. Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик аттыг чаалап алган. Балдыш-оол Доңдукович Москвада Улус ажыл-агый чедишкиннериниҢ делегелезинге база чорааан.

— Чедишкиннерге хамаарыштыр бодалынар кандыгыл? — деп соңуургадым.

— Мында кадаймының киргеи улуу улут. Хой төрүй бергежде хураган ажаап-тежээри, чаа төрүн хойлар чемгерери, суггарары, курган едек төгери колдуунда аңаа онаажыр болгай. Черле ажок-ла кызымак кижи—деп, ол чугаалады.

Ооржактар ам Чеди-Пашта кыштап турар. Кызыл районнуҢ «Тиилелге» совхозунуҢ малчыннары Балдыш-оол Доңдуповичи биле Ары Орус-ооловна он беш чыл дургузунда төрүүр хой кадарын колгеннер. Ол үениҢ дургузунда олар чүс-түс хураганны таваан совхозунга өстүрүп бергеннер.

Э. ТЕЖИК.

1979 чылдың Бүгү-эвилел чизезинің түннелдери

Күрүне статистиказының органнарының 1979 чылдың январьда эрттирген чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизезинің баштайғы түннелдерин парталгага бо чылдың апрельде парлаан. Амғы үеде ССРЭ-нин Төп статистика эргелери чурттакчы чоннуң эр-хөрөөженнинің, өг-бүлелиг бооп турарының, эртем-билиинин деңнелинин, националының болғаш дылының, амыдырап-чурттаарының үнер дөстерининің санын болғаш составын, өг-бүлелернин санын база хемчээлин көргүскен материалдарының бирги эдилээнин ажылдап кылышкының доосқан.

ССРЭ-нин чурттакчы чоны 1979 чылдың январь 17-де тодаргайлаттынған көргүзүглер өзүгаар 262 миллион 436 мун кижи турған. Оон мурнундағы 1970 чылдың чизезинде турғанынға деңнээрге 20,7 миллион кижиге, азы 9 хуу өскен. Чурттакчы чоннуң өзүлдези дең-дески, чыл санында-ла өртмаа-биле 0,92 хууға өзүп турған. Бүгү эвилелдешкен республикаларның чурттакчы чоннуң саны өскен.

ССРЭ-нин хоорай чурттакчызы 1970 чылда 136 миллион турғанындан 1979 чылда 164 миллион кижи чедир өскен болғаш чурттун бүгү чурттакчы чоннуң эрткен чизеде 56 хуузу турғанындан ам 62 хуузу четкен. Көдээнің чурттакчы чону оларның чамдыызының хоорайларға доозаамал чурттаары-биле көшкенинің база ол ышкаш көдээ чурттакчылыг черлерни хоорайлар кылдыр эле тургусканының түннелинде 6,9 миллион кижиге эвээжээн. Ол херек кырында боттуг болуушкун үлетпүрнүн болғаш транспорттун хөгжүлдези-биле, тулуг ажылдарының зажок калбарғаны-биле, көдээ ажыл-агыйының механизастаттынғаны-биле, ынна күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өскени-биле тайылбырлаттынар.

Эртем-билигнин, культураның, специалистер белеткелинин деңнелинин доктаамал өзүлдези — совет кижилернин амыдыралының чарылбас кезээ. Амғы үеде ССРЭ-де аныяктарның бүгү-ниити албан ортумак өөредилгези боттанып турар. Дээди болғаш-ортумак (дооскан база дооскан-даа) эртемниг кижилерниң саны 1979 чылдың чизезин өзүгаар 139,1 миллион болған болғаш 1970 чылдаазы-биле деңнээрге 46 хуу өскен. Хоорайның болғаш көдээнің чурттакчыларының эртем-билиинин деңнелинин талазы-биле улуг чоокшуладжыышкын боттанған. Ажылдап турар чурттакчы чоннуң мун кижиге онаштыр дээди болғаш ортумак эртемниг кижилернің саны 1970 чылда хоорайларға 748, көдээ черлерге—499 турған. 1979 чылда ол сан хоорайларға—863, көдээ чорлерге 693 кылдыр өскен. Эр болғаш хөрөөжен кижилернің билиинин деңнели чоокшулашкан, а ажылдап турарларның колдуунда дениешкен.

Совет Эвилели — хөй националдыг күрүне. ССРЭ-нин улустарының найыралдыг өг-бүлези чүс ажыг националлан болғаш биче улустардан тургустунған. Чизе үеинде кижилер боттарының нациязын база дылын хөстуг алап берип турған. 1870—1978 чылдарда нацияларның болғаш биче улустарның барык шуптузунун кижи сааны өскен. Чизе саннарыпдан ап көөрге, чурттун бүгү чонунуң 93,1 хуузу төрөөн дылы кылдыр бодунун националының дылын санап турар болғаш 6,9 хуузу ССРЭ-нин өске улустарының дылын хүлээп алған. Бүгү совет улустарның чайгылыш чок чоокшулажыышкынының акы-дүнма найыралының болғаш кады ажылдажылгазының быжыгышкынының байдалдарында орус дыл чугула рольду ойнап турар. 1970 чылда чизезинин үеинде ССРЭ-нин ангы-ангы нацияларының болғаш биче улустарының 41,9 миллион төлээлери орус дылды хөстуг аралажыының ийиги дылы кылып алаан. 1979 чылда оларның саны 61,3 миллион кижи чедир өскен.

1979 чылдың чизезинин түннелдери өг-бүлелерниң санының база хемчээлинин дугайында медээлери берип турар. Ниитизи-биле 66,3 миллион өг-бүле бар, оон иштинде 29,7 хуузу ийи кижиден, 28,9 хуузу — үш кижиден, 23 хуузу — дөрт кижиден, 18,4 хуузу—беш болғаш оондза хөй кижиден тургустунған. Өг-бүленин ортумак хемчээли (чаңгыс черде кады чурттап турары) ниитизи-биле бүгү чуртка хамаарыштыр 3,5 кижи, хоорай чурттакчыларына хамаарыштыр — 3,3 кижи, көдээ чурттакчыларға хамаарыштыр 3,8 кижи болған.

Чизенің түннелдерин өзүгаар ниитилел бүдүрүлгезинде ажылдап турарларның саны 135 миллион кижи, азы 1970 чылдынға деңнээрге 17 хуу улгаткан.

Чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизезинин материалдарының ажылдап кылышкыны уламчылап турар.

ССРЭ-НИҢ ТӨП СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕРИ

ТӨРЭЭН ЧУРТКА ШАЛЫПЧЫ КҮШ-АЖЫЛ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ужар түүл-биле чүк сөөртүрүнүң бот-үнезин планға удур 1 хуу чигедир. 6 мун гектар көдээ ажыл-агый шөлдерине химикаттарны ужар түүл-биле чаштырарын бедик шынарлыг чорудар.

Хем транспорту-биле чүк сөөртүрүнүң планын хуусаа бетинде — октябрьның 10-да күүседир. Эжиндирилгенинің төнчүзүнге чедир 100 мун тонна-километр чүк саарылгалыг 1,2 мун тонна улус ажылагый чүктерни немей сөөртүп чедирер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планға удур 0,2 хуу бедидер. Суднолар септелгезин доктааттынған хуусаазындан 5 хонук эрте доозар. В. И. Ленинниң төрүттүнгеннинден бээр 110 чыл болур оюнға чедир пландан артыкка бир суднону сөптеп үндүрер.

Кызыл хоорайның харылзаа белдири харылзааның бүгү-ле хевирлериниң талазы-биле орулгалар планын декабрь 30-ге чедир күүседир болғаш пландан артыкка 10,2 мун рубльди, В. И. Ленинниң төрүттүнгеннинден бээр 110 чыл болур оюнға чедир 3 мун рубльди бээр. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планға удур 0,5 хуу бедидер.

Чижек-биле чылда экономиктиг ажыы 73,5 мун рубль болур 245 чогаадыкчы саналдарны транспорттун база харылзааның бүдүрүлгелерине шингээдип алыр.

Транспортчуларның болғаш харылзаачыларның тускай мергежилдерине 670 кижини өөредип белеткээр. Одалга-энергетика, материал курлавырларын чөп ажыглаарының, технологияны сайзырангайжыдарының, чарыгдалдарның үлүг-хуу нормазын кызыратынын арга-биле 150 мун рубльдин бараанын садып алырының күсели-биле, дузалал ажыл-агыйларының болғаш организацияларының күсели-биле 1000 центнер этти садып алғаш, бараан саарылгазынға немей киириштирер.

Садыгның культуразын бедидери, немелде ачы-дузаны чедирер, делгүүрлерни көргүзүглерни болғаш чарлалдарны бижип кылырының эстетиказын экижидер сорулга-биле 30 ярмаркаларны болғаш базаларны, 44 делгелгелерни, садып алыкчыларның 10 конференцияларын болғаш 10 конкурстарны эрттирер.

Барааннарны садарының деңзигүүрүн садыгжы чок садар арганы азып-чемнин эвес бараанларға 63 хуу, азып-чем бараанларынға 42 хуу чедирер.

Камналганың чурумун күштелдирериннин, материалдыг болғаш күш-ажыл курлавырларын чөп ажыглаарының, хөй күш үнер ажылдарының чорудулгазын механизастаарын боттандырарының күсели-биле саарылганын чарыгдалын эвээждир болғаш пландан ажыр 85 мун рубль түнүг орулганы алыр. 90 мун квт. шак электри энергиязын, 40 тонна хөмүр-дашты камнап алыр.

Экономиктиг ажыы 10 мун рубльдин КЭО-зунун талазыбиле 10 хемчегларни нептерелдир. Кадрларны белеткээр, шилип алыр, таарыштыр тургузар болғаш кижизидер талабиле ажылды экижидер. Практиктиг ажыл болғаш тус-тузуубиле өөредир аргалар-биле 70 садыгжы-консультантыны, 40 кассирни, 30 поварны болғаш кондитерни белеткээр.

Садыгның болғаш ниитинин чемненилгезинің 150 ажылдакчызының квалификациязын бедидер. Ажылчын аныяктар болғаш кежээки школаларға база бот-өөредилгелиг өөредилге черлеринге 70 кижини өөредир. Ажылдап турарларның 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар.

ЧОННУҢ АМЫДЫРАЛ ХАНДЫРЫЛГАЗЫ БОЛҒАШ КОММУНАЛ АЖЫЛ-АГЫЙ

Чонга ачы-дуза чедирериннің чыл планын декабрь 27-де күүседир, пландан ажыр 15 мун рубльдин ачы-дузазын чедирер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрдүнгенинден 1 хуу бедидер. 1 рубльге хамаарыштыр ачы-дуза чедирериннің чарыгдалын 1 копеекке чингедир, ачы-дуза чедирерининң 20-ден эвээш эвес чаа хевирлерни шингээдип алыр. Чаартыкчы саналдарны нептереткеннинден экономиктиг ажыы 1 мун рубльди алыр. 22 мун дөрбелчин метр оруктун болғаш тратуарларның кашпал септелгезин чорудар, бот-орулга-чарыгалыг участоктун күжү-биле 2,6 мун ыяшты олуртур, хөй-ниитинің күжү-биле 5,5 мун ыяштарны олуртур. Ажылдап турарлардың 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар. Массалыг мергежилдің ажылчыныларына 75 кижини белеткээр, 70 кижинин квалификациязын бедидер.

Чоннуң ачы-дузазын чедирериннің чыл планын декабрь 27-де күүседир, пландан ажыр 15 мун рубльдин ачы-дузазын чедирер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрдүнгенинден 1 хуу бедидер. 1 рубльге хамаарыштыр ачы-дуза чедирериннің чарыгдалын 1 копеекке чингедир, ачы-дуза чедирерининң 20-ден эвээш эвес чаа хевирлерни шингээдип алыр. Чаартыкчы саналдарны нептереткеннинден экономиктиг ажыы 1 мун рубльди алыр. 22 мун дөрбелчин метр оруктун болғаш тратуарларның кашпал септелгезин чорудар, бот-орулга-чарыгалыг участоктун күжү-биле 2,6 мун ыяшты олуртур, хөй-ниитинің күжү-биле 5,5 мун ыяштарны олуртур. Ажылдап турарлардың 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар. Массалыг мергежилдің ажылчыныларына 75 кижини белеткээр, 70 кижинин квалификациязын бедидер.

Ажылчын аныяктар болғаш кежээки школаларға база бот-өөредилгелиг өөредилге черлеринге 70 кижини өөредир. Ажылдап турарлардың 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар.

САДЫГ БОЛҒАШ НИИТИНИҢ ЧЕМНЕНИЛГЕЗИ

Үүрмектеп садар бараан саарылгазының күрүне планын декабрь 30-ге чедир күүседир болғаш пландан ажыр 350 мун рубльдин бараанын, оон иштинде 100 мун рубльдин Б. И. Ленинниң төрүттүнгеннинден бээр 110 чыл оюнға чедир садар.

Бодунун продукциязын садарының деңзигүүрүн 80 хуу чедирер.

1980 чылда номнар садарынға болғаш пропагандаларынға хөй-ниитичи ажылды улам экижидер, парлаттынған 6 мун рубльдин номнарын пландан ажыр садар. Төпчүтүнмээн арга-биле 150 мун рубльдин бараанын садып алырының күсели-биле, дузалал ажыл-агыйларының болғаш организацияларының күсели-биле 1000 центнер этти садып алғаш, бараан саарылгазынға немей киириштирер.

Садыгның культуразын бедидери, немелде ачы-дузаны чедирер, делгүүрлерни көргүзүглерни болғаш чарлалдарны бижип кылырының эстетиказын экижидер сорулга-биле 30 ярмаркаларны болғаш базаларны, 44 делгелгелерни, садып алыкчыларның 10 конференцияларын болғаш 10 конкурстарны эрттирер.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙҒА ШЕФ ДУЗАЗЫ

Республиканың совхозтарынға күш-ажылчы коллективтерінің шеф ажылын сайырангайжыдар болғаш калбартыр. 1980 чылда мал чемин белеткээрнинге болғаш ону сөөртүрүнге, кышка уткуштур мал кажааларын белеткээрнинге, дүжүт ажаалдазын шынарлыг, дүрген чорударынға идепкейлиг киржир. Ажыл-агыйларже комбикормну үзүксоксаал чок чорударын хандырар, оларға 250 тонна сигенни белеткээр. Ажаап алыышкын ажылдары эгелээже чедир 120 механизаторларны белеткээр, «Кара-Хаак» совхозка 42 га [illegible]ааларны өстүрериннге болғаш ажаап алырынға киржир. Шефтөп турар совхозтарға автомобильдер, көдээ ажыл-агый техникаларын, механизмнерни септээр талазы-биле дуза көргүзер. Көдээ ажыл-ишчилериниң культура хандырылгазын доктаамал организастаар.

* * *

Кызыл хоорайның ажылчы чоннары социалистиг бедик хүлээлгелерни албышаан, оларның күүселдезин хандырар дээш эргежок чугула бүгү-ле түүлдерни кылыр. Хожудан нуң агар септелгезин декабрь 27-де, чаагайжылдыға объектилериниң капитал септелгезин ноябрь 1-де доозар. Пландан ажыр 4,5 мун рубльдин коммунал-чуртталға ачы-дузазын чедирер, пландан ажыр 2 мун рубльдің орулгазын алыр. 1,8 мун рубльдин чиг-эдин болғаш материалдарын камнап алыр. Чаа техниканы, мурнакчы технологияны, чаартыкчы саналдарны нептереткеннинден экономиктиг ажыы 1 мун рубльди алыр. 22 мун дөрбелчин метр оруктун болғаш тратуарларның кашпал септелгезин чорудар, бот-орулга-чарыгалыг участоктун күжү-биле 2,6 мун ыяшты олуртур, хөй-ниитинің күжү-биле 5,5 мун ыяштарны олуртур. Ажылдап турарлардың 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар. Массалыг мергежилдің ажылчыныларына 75 кижини белеткээр, 70 кижинин квалификациязын бедидер.

Ажылчын аныяктар болғаш кежээки школаларға база бот-өөредилгелиг өөредилге черлеринге 70 кижини өөредир. Ажылдап турарлардың 80 хуузун экономиктиг өөредилгеге хаара тудар.

турар бүдүрүлге болғаш организация чок ажылдаар деп Ростов областың ажылчы чоннарының дуржулгазы-биле хоорайның улус ажыл-агыйының бүгү адырларынға социалистиг чарышты үргүлчүлээр, чарышты организастаар практиказынға өзү барымдаалаар чорукту шинтпирлиг чайладып, аңда бүгү ажылчы чоннар идепкейлиг киришкен турарын, оон дээштин бедидерин шинтпирлиг чедип алыр. Массалыг социалистиг чарыштың чорун турарының үезинде бүдүрүлгенин ажыктың база ажылдың шынарын бедидериннче, ниитики курлавырларны улам долу ажыглаарынче, бүдүрүлгенің бүгү участоктарынға организастыг чорукту болғаш сагылта-чурумну хандырарынче кол кичээнгейни мөөнүүр. Кол фондуларны чөп ажыглаарының, бүдүрүлгенің техникиг сайзырангайжыдылгазының база күш-ажылды организастаарын экижидериниң, ажыл шагының чидирин эвээжедириниң, оттулар түүлү, электроэнергиниң, чиг-этти, материалдарының, күш-ажылчы болғаш сан-хөө курлавырларын чөп ажыглаарының талазы-биле немелде хемчегларни алыр.

Ниитизи-биле беш чылдың болғаш 1980 чылдың экономиктиг болғаш социал хөгжүлдезинің планын хуусаа бетинде күүседир болғаш күш-ажылға бедик көргүзүглерлиг чеднишкиннерни чедип алыр дээш Кызыл хоорайның ажылчы чоннары Абакан хоорайның ажылчы чоннарын социалистиг чарышка кыйгырып турар.

Партияның XXV съездизинің, СЭКП ТК-ның ноябрь (1979 чыл) Пленумунуң шинтпирлерин, ол Пленумға эш Л. И. Брежневтің чугаазында айытқан сорулгаларны Кызылдың ажылчыныары, инженер-техникиг ажылдакчылары болғаш албан-хаакчылары, бүгү ажылчы чоннары хүн бүрүде боттарының шудургу күш-ажылы-биле боттандырар, олар ниитизи-биле беш чылды болғаш 1980 чылдың даалгаларын хуусаа бетинде күүседирли хандырар, Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге, бистин чуртувуска коммунистиг тургузуушкинин хөрөөнге боттарының салышкынын киирер дээрзин СЭКП ТК-га болғаш Совет чазакка бүзүредип тур.

Социалистиг хүлээлгени ажылчы чоннарның коллективтеринге, 1979 чылдың декабрь 28-те партия ажыл-агый активиниң хуралынға хүлээп алған.

«Күш-ажылдың хоочуну» медаль-биле шаңнаар дугайында ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

(Эгези № № 298, 299 «Шында).

«Саян» совхозта

Федор Давыдович Беркут—ажылчын.

Мария Григорьевна Гончарова — ажылчын.

Седип Хертешевич Маадыр—ажылчын.

Дыртыхпан Эрендооевич Оюн — ажылчын.

«Ооқ» совхозта

Михаил Ефимович Ведерников — ажылчын.

Лидия Алексеевна Тимакова — ажылчын комитединің кассир-контролеру.

өске организацияларда

Мария Петровна Бездворных — орук септелге-тудуг участогунуң учет талазы-биле техникиги.

Михаил Васильевич Евдокимов — райүлетпүр комбинатының ажылчыны.

пенсионерлер:

Маадыр Сончуковна Дагба

Марфа Емельяновна Железнякова.

Евдокия Ефимовна Календинская.

Анисим Михайлович Кислицин.

Василий Родионович Кукарин.

Валентина Петровна Мартынова.

Варвара Зиновьевна Нефедова.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДАН

«Найырал» совхозта.

Анна Хүрешпеевна Анай — пенсионер.

Тюлюш Кара-ооловна Анайкыс — пенсионер.

Бичин-Уруг Айытыевна Арантол — ажылчын.

Танов Домбашевич Дуват-ооол — ажылчын.

Тюлюш Дамдаковна Долун — пенсионер.

Хүргүлек Ховалыговна Доржу — пенсионер.

Мартыгыр Тюлюшевна Намдак — пенсионер.

Анай-оол Донгаковна Сагаандай — ажылчын.

Тюлюш Дандарович Сагаан-оол — пенсионер.

Долума Севээновна Сарыг—пенсионер.

Черлик-оол Монгушевна Сегбел — ажылчын.

Монгуш Чөптуг-ооловна Седен — ажылчын.

Ховалыг Биче-ооловна Селбаа — техниктиг ажылдакчы.

Тюлюш Чоллакпановна Сереннаа — пенсионер.

Дарый Баазановна Сирин—ажылчын.

Тюлюш Дандаровна Сирин — ажылчын.

Александр Дандарович Отчуржап — пенсионер.

Екатерина Нарыновна Хорлуштай — техниктиг ажылдакчы.

Дунгар Сатовна Чадамба—ажылчын.

Кыргыс Сүрүнович Чигден—пенсионер.

Тюлюш Саяевна Чоллак—пенсионер.

район эмнелгезинде

Мария Евдокимовна Блинова — санитарка.

Прасковья Яковлевна Мохова — санитарка.

Клавдия Андреевна Петухова — ажылдакчы.

Антонина Александровна Шумихина — эмчи сестразы.

Шагаан-Арыгның № 2 школазы

Кыргыс Домзай-оолович Баз-оол — ажылдакчы.

Ооржак Лопсанович Бабий-оол — башкы.

Елена Константиновна Соколова — башкы.

Таңнылы албанында

Николай Аптынович Белек—таңнылы.

Кыргыс Балгарович Быштак-оол — таңнылы.

Мария Ивановна Гончарова — контролер.

Александра Николаевна Некрасова — контролёр.

Александр Яковлевич Ножкин — таңнылы.

Анна Ниловна Решетникова — таңнылы.

Михаил Ефремович Обухов — таңнылы.

Васса Васильевна Панова—таңнылы.

Василий Сюрюнович Уйнуг-оол — контролёр.

өске будурулгелерде болғаш организацияларда

Григорий Николаевич Корнков — «Тузуг механизациязы» трестин № 15 механизация эргелелиниң бульдозеризи.

Богатырь Самбуевич Кошкар-оол — пенсионер.

Чолдай Кыргысовна Меннинк-оол — Чаа-Хөл эмнелгезинин санитарказы.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай.
1979 чылдың декабрь 22.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

ДЕЛЕГЕЙНИҢ СОЛУННАРЫНДА

⊙ 1979 чылды делегей ареназынға социалистиг дем катыштырылға чурттарының эгелекчи боттуг саналдарының чылы болған деп кандыг-даа хөөредиг чокка чугаалап болур дээрзин Венгрияның «Мадьярорсзг» дээр журналы бижээн. Бо талазы-биле эн чугула түүл болза: СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневтин март 2-де чугаазы болған. Хельсинкиге Түннел актыға ат салған күрүнелер бот-боттарынче хелдашпазының дугайында дугуржулганы чарын алырының дугайында саналды ол ынчан көдүрген: оон ынай бир чугула түүл: Берлинге байырлалдарға эш Л. И. Брежневтин чугаазы болған, чепсегленишкинин дужуреринин талазынға улам ынайғы хемчеглерге Совет Эвилелинин беленин ол ынчан илергейлээн. Варшава иерээзинин киржикчилери күрүнелернин даштыны херектер министрлериниң Комитединин май болғаш декабрь хуралдарының дыннадыглары база чылдың чугула болуушкуннары болған. Социалистиг чурттарның ол эгелекчи боттуг саналдары болза, Варшава иерээзинин киржикчилери күрүнелер шериг талазы-биле артык күштерлиг болурунче кажан-даа чүткүл салбайн келгенин болғаш ындыг чүткүл салбазын-даа, оларның чепсектиг күштери үүгле камгаланышкынының сорулгаларынға бараан болуп турарын бүзүрелдиг көргүзүп турар.

⊙ Парлалганың дыка хөй даштыны органнары сөөлгү он чылда Совет Эвилелинин чедип алған чеднишкиннериниң дугайын бижип турар. 70 чылдар Совет Эвилелинин төөгүзүнге социалистиг демократтың принциптериниң онза идепкейлиг быжыгышкынының болғаш калбарышкынының, бүгү ажылчы чоннарының амыдырал деңнелинин көскуу бедиишкиннинің, чуртталға тудуунун аүрген хөгжүлдезинин. Совет күрүнеинин делегейге бир-ле дугаарында күштүг болдуруп чорутканы, бүгүниити ортумак өөредилгенің принцпининин боттанышкынының үезин болуп кирер деп Польша Улус Республиканың «Жиче Варшавы» солуну айтып турар. Совет экономикага 70 чылдарда болгулаан болғаш келир үеде болуру көрүнүп турар шынар талазы-биле чаа өскерлиишкиннер келир үеде улам бедик экономиктиг болғаш социал көргүзүглерни чедип алырының үндезинин белеткээн деп бо солун онзалап демдеглээн.

⊙ Ортумак ыракшылдың чаа америк ракета-ядролуг боо-чепсээн Барыын Европаның чамдык чурттарының девискээрлеринге сайгара тургузар дээш НАТО чурттарының шинтпирине удурланышкын шимчээшкини Европада болғаш делегейнің еске-даа районнарында калбарып турарының дугайын парлалга дыннадып турар. Ол шинтпир херек кырында бүгү делегейге кыжаныышкын-дыр, ынчангаш НАТО-нуң планнарының боттанған турарын болдуруп болбас деп Герман Демократтыг Республиканың «Нойес дойчланд» солуну демдеглээн.

(СЭТА).

ХАНОЙ (СЭТА). Социалистиг Вьетнам болғаш улусчу Кампучия хосталга, хамаарышпас чорук болғаш тускай догуныаан хөгжүлде дээш, империалистериниң, Пекиниин гегемонистериниң болғаш оларның талалакчыларының агрессчи планнарынға удур демиселлге найыралды болғаш эстеткил каттыштырылғазын моон сонгаар-даа быжыглаар деп, Улусчу-революстуг чөвүлелдин даргазының орлакчызы, Кампучияның камгалал министри Пен Совангa баштаткан кампучи шериг делегациязының аянчоруунун дугайында дыннадыгда онзалап демдеглээн.

АЯН-ЧОРУКТУҢ ТҮННЕЛДЕРИ

Делегацияны ВКП ТК-ның Чингине секретары Ле Зуан хүлээп алған, чазактың премьер-министриниң орлакчызы, ВСР-ниң национал камгаладының министри Во Нгуен Зиап-биле чугаалажышкынарны чоруткан. Национал хамаарышпас чорук, тускай догуныаан чорук болғаш социализм дээш демиселге Вьетнамны, Кампучияны болғаш Лаостун улустарынға Совет Эвилелинин, социалистиг өске-даа чурттарның дээштиг дузаламчызын болғаш детхимчезин ийи тала бедиибиле үнелеп көрген.

Кампучияның чазаанга албадаашкын кылыр дээн реаксылыг күштериниң бүгү орлаңжышкынары тускай догуныаан күрүнеин иштики херектерине каржызы-биле холгаарлап киришкен болур деп чугаалажышкынар үезинде онзалап демдеглээн.

⊙ ⊙ ⊙

Капиталистиг чурттарда Делегейнің уруглар чылын демдеглеп эрттирзе-даа, хөй-хөй уруглардың амыдырал байдалы улуг экиживээн. Харын мырынай дорайтаан-даа талалары бар.

ЧУРУКТА: бо бичин оол будун Ливаның мурнуу үүгүн израиль дайынзырактарының боолашкыннарының үезинде оскунған. Кэтти Гилморнуң хары ам чаа-ла үш. Ол хирезинде Ольстерде ажыг-шуужуглуг чоннуң бир төлээзи апарған. Чырык чер кырынға көстүп кээр мурнунда-ла, незинин иштинге чорааш, незибиле кады балыглаткан. Иеин болғаш чаштың эмчилер пат бооргa камгалап каан.

СЭТА-ның фотохрониказы.

⊙ ⊙ ⊙

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ МАЛ ЧИЗЕЗИ

«1980 чылдың январь 1-де Бүгү-эвилелдің мал чизезин чорудар дугайында» доктаалды ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели 1979 чылдың июньда хүлээп алған. Ол доктаалға үндезилээш, күрүне статистиказының органнары Бүгү-эвилелдің мал чизезин совхозтарға, күрүненің өске-даа ажылагыйларынға 1980 чылдың январь 1-де байдал-биле чорудар.

Бүгү мыйыстыг бода малды, оон иштинде сарлыкты, хаванны, хойну, өшкүнү, чылгыны, төвеин чизеге дамзылалыр.

Мал чизезин күрүнеге ужуруузалыг чугула ажыл, ынчангаш ону партия, совет, ажылагый болғаш хөй-ниити организацияларының идепкейлиг дузазы-биле чорудар.

Чизени чеднишкинниг эрттирериниң эн чугула негелдеаи — малдың санының дугайында база чизе үезинде бавымдаалаан көөр мал ажылының продуктуларын бүдүрүп турарының дугайында сан-медээлерниң бүрүн шын болурун хандырары.

Мал чизезинге бүгү-ле белеткел ажылдарын чогуур үезинде болғаш ылаптыг чорударын хандырары, ол үеде кол кичээнгейни хынала эргишкиннер чорудар талазы-биле белеткеттинген санакчыларны база ажылдакчыларны шилип алырынче, а ол ышкаш совхозтарда, күрүненин база кооперацияның өске-даа ажылагыйларында болғаш хамаатыларның хүү енчүзүнде бар болуп турар бүгү малды бүрүн болғаш ылаптыг дамзылаарын, че угландырары эргежок чугула.

Мал чизези чер бүрүзүнге 1980 чылдың январьның 2-де дан бажында эгелээр болғаш 9 хүн дургузуила үргүлчүлээр. Мал санын 1980 чылдың январьның 1-де, тодаргайлаарга 1979 чылдың декабрь 31-ден 1980 чылдың январь 1-че дүнезинин 12 шакта турған байдал-биле тодарадып доктаадыр.

Эн-не ырак-узак районнарга, ол ышкаш малын кышкы одарларже сүрүп чорудуп турар черлерге, мал чизезин тускай хуусааларда болғаш тускай чурум өзүгаар чорудар.

Мал чизезин чорудары-биле чергелештир, чурттакчы чоннуң өске-даа белүктериниң хүү енчүзүнде турар малды дамзылаарын бүгү эрегелерни (бажыннарны) шуут эргип көөрүнүн, мал өөлерин айтырарының болғаш малды читкелеп санаарының аргазы-биле чорудар.

Өрегелерни (бажыннарны) эргиирин, мал өөлерин айтырарын база малды читкелеп санаарын санакчы кижи: көдээ черлерге — көдээ Советтин төлөөлекчизинин, хоорайларға — хоорай Совединин азы бажын эргелелиниң төлөөлекчизинин киржилгезибиле чорудар.

Ажылчыннарда, албан-хаакчыларда база чоннуң өске-даа белүктериниң малдың санының бүрүн алдынганын хынаар сорулга-биле ерегелерниң малын читкелеп санап көөр хынала эргишкиннерни чорудар.

Ол хынала эргишкиннерниң түннелдерин өзүгаар, бир эвес дамзылаттынмаан азы чажыртынған мал илерээр болза, мал чизезинин түннелдерине эдилгелерни киирер апаар.

Ынчангаш хынала эргишкиннерни чорудары малдың баш санының дугайында ылаптыг шын сан-медээни алырының эн чугула хемчээ болур, ону онза хынамчалыы-биле күүседкен турар үжүрлүг.

Херек кырында малдыг болуп турар совхозтарның, чогуур организацияларның болғаш будурулгелериниң удуртукчулары, а ол ышкаш бүгү хамаатылар күрүне статистиказының органнарының мал чизезин шынарлыг болғаш ыска хуусаада чорударынға дуза көргүзери эргежок чугула.

КАДЫ ЧОРУУР ОРУКТАЖЫМ

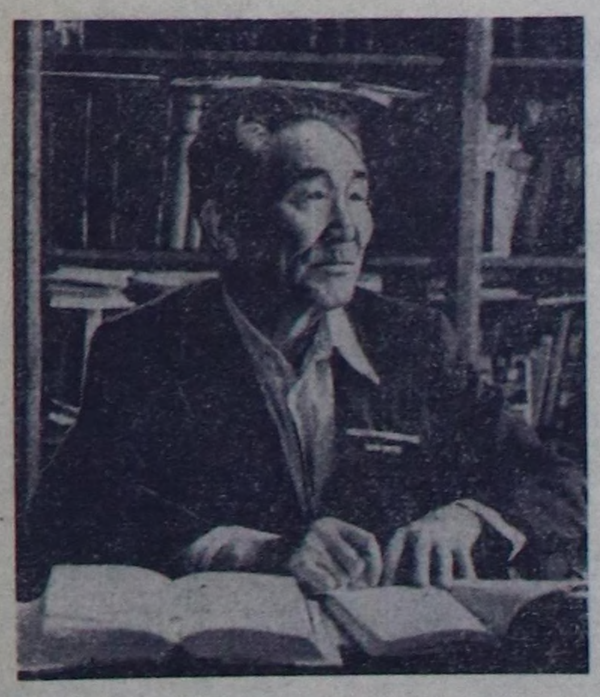

Тыва АССР-ниң улустуң чогаалчызы, Тыва АССР-ниң чечен чогаалының болгаш уран үүлүүнүң алдарлыг ажылдакчызы, Степан Агбаанович Сарыг-ооллуң ат-сураа ак-көк Тываның булун бүрүзүн эргип, өг, бажың бүрүзүнге кирген дизе хөреди болбас. Оон чогаалдарынга чон ынак. Ылаңгыя «Аңгыр-ооллуң тоожузу» үүгле тывалар эвес, а бистиң калбак-делгем Төрээн чуртувустуң өске-даа номчукчулары боттарының дылының кырында номчуп турарлар. Ол тоожу кыргыс, якут дээш өске-даа дылдарда очулдуртуганын билир бис. Сураглыг чогаалчывыстың Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнүнге киргениниң бээр 50 чыл болган. Степан Агбанович-биле бистиң корреспондентивис Монгуш ДОРЖУ ужурашкаш, оон-биле интервью кылган.

— Степан Агбаанович. Силериң партийжи стажыңар чартык үүс чыл бооп турардыр. Эрткен оруктарыңарже хая көрүнгеш, «Каяа-даа чораанымда кады чоруур оруктажыңарның Силерге чедирип чоруур салдарының дугайын кысказы-биле чугаалап берип көрүңерем.

— Ол дугайын «Үжен харлаан» деп шүлүглелимде элээн тодаргай бижээн мен. Оон, бээр он чыл эрткенде, «Дөртен харлаан» деп ат-биле ук шүлүглел хоочун шүлүкчү Павел Желёзновтуң очулгазы-биле орус дылга «Сибирские огни» журналга парлаттынды. А ам 50 чыл бооп турары бо-дур. Тодаргайлаарга, 1929 чылда нам кежигүнүнге кирдим:

Каяа-даа-ла чораанымда
Кады чоруур оруктажым,
Ханы долу үрээм ышкаш,
Карманымда кызыл бижиим.

— Ол кызыл бижик силериң амыдыралыңар-биле тудуш, үрээңер ышкаш силерден чарылбас дээрзин илереткени илдең аа?

— Чугаажок. Бодап-даа көрүңер даан. Үжен чылдар дижик: Бижик билбес чорукту узуткаар дээш, чер черлерже тускай сургакчылар аткарып турду. Мырынай тускай кежигүн билеттиг болур үүве. Баштай моол бижикке, а оон соонда латин үжүктүг тыва бижикке өөреніп алгаш:

Үжен чылдың хувискаалчы
изиг чайын
Үрбүн, Кашпал, Эйлиг-Хемге,
Чаа-Хөлге,
Арэвечи бижик шылгап,
хуралдаалап,
Аныяктар аразынга чырлап
эртим.—

деп бижип чордум.

Бо одуруглардан ынчаңгы бижик башкызы кижиниң овурхевири көстүп келир. Болунуп 50 чыл оюн каш-ла хонгаш үнер — 1980 чылда байырлаар тыва бижиктиң баштайгы суртаалчыларының бирээзи бооп чораанымга чоргааараар мен.

— Силериң номчукчуларыңар: Степан Агбановичиниң кандыг-ла чаа номнары үнүп келир ирги дээш четтикпейн манап турарлар болгай. Үнүп келир чаа чылда кандыг чогаалдарыңарны номчуур бис?

— Москваның «Советская россия» деп ном үндүрер чери мээң шүлүктериминиң чыындызын орус дылга үндүрер. Ол ышкаш «Детгизте» бичин уругларга таарыштыр бижээн чогаалдарымны тускай ном кылдыр парлап турар. Бистиң Тываның ном үндүрер черинде шүлүктер чыындызы дужаадым. Ында мээң бодумнуң чогааткан шүлүктеримден аңгы, өске эш-өөрүм шүлүкчүлериниң шүлүктери мээн очулгам-биле кирген. Номчукчуларга аазапканым «Алдан-маадырны» уламчылавышаан мен. Хүн бүрүнүң амыдыралы-биле денге базып, кыска хемчээлдиг чогаалдарны бижиирин уламчылаар мен.

Ам бодунуң ынак төрээн партиязының хүрээлениңге кирге-ле 50 чыл болган, кады чоруур оруктажы—партияның кызыл биледин хойлап алган, төрел чонун мактап ырлаан, —улустуң чогаалчызы Степан Агбаанович Сарыг-ооллуң «Үжен харлаан» деп шүлүглелинден үзүндүү номчуп көрээлиңер:

* * *

Хуу-чол дээш хүреш кылган тываларның
Хувискаалчы кызыл тугу улам бедип,
Төөгүзүнге алдын арын немей бижээн
Дөртен дөрт чыл — ноябрьны уткуштум-даа!

Лениниң тургусканы Совет чуртка
Ием төрээн тыва черим каттышкаштын.
Чоннуң алыс күзээн соруу хевээр бүдүп,
Совет Тыва—чаа Тыва чечектелген!

Арттың бертин далдарал чок ажыр шуразын
Арэттарның өөрээн хөнүүн илереп:
«Элег-түрег базымчадан аңгыжыраан
Эктим бедиин, хөрээм хостуун»... ырладым-даа.

«Хоойлуларда совет чуртум хоойлузу дег,
Хостуг шыныг, ындыг хоойлу кайда-даа чок,
Дээди шыныың хоойлузуи мактап ырлаан
Делегейле мен дег чоргаар хамаатты чок!»

Каяа-да-ла чораанымда
Кады чоруур оруктажым,
Ханы долу үрээм ышкаш
Карманымда кызыл бижиим.

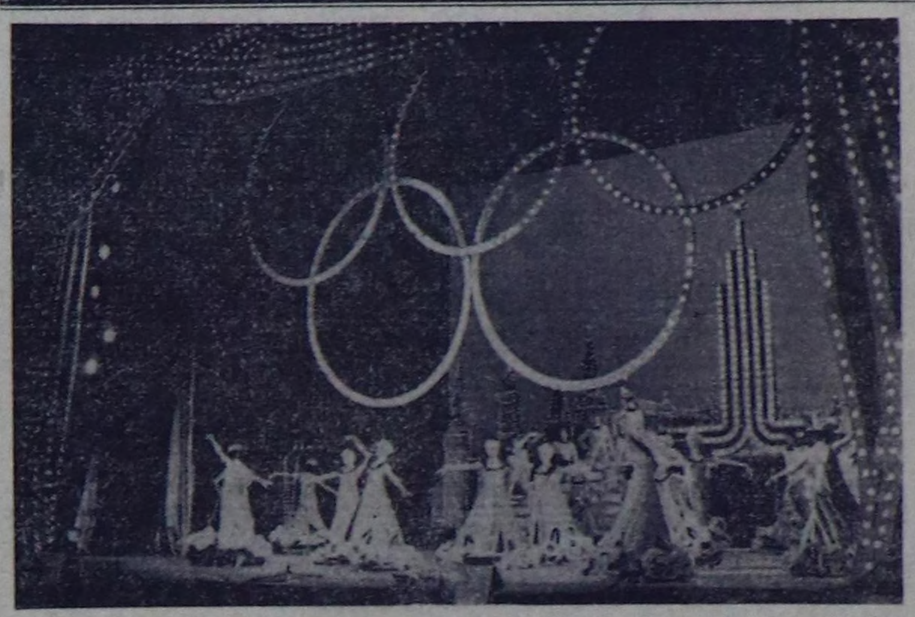

Ленинградтың Мюзик-холлунуң артистери Чаа чылдың бүдүүзүнде «Экин, Москва!» деп спорт-эстраданың баштайгы көргүзүүн кылган. Оны ам болур Олимпий байырлалынга турааскаатканы. Ол оюн көргүзүүн нинтизи-биле ийи чартык чыл дургузунда белеткеп келген.

Байырлал концертиниң авторлары—Семен Альтов, Лев Рахлин, Илья Резник олар, композитору— Александр Журбин. Мюзик-холлдуң удуртукчузу Казах ССР-ниң болгаш Соңгу-Осетин АССР-ниң уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы Илья Рахлин.

ЧУРУКТА: «Олимпий калейдосковуу»— концерттиң түннел көргүзүү.

И. САБАДАШТЫҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

ОЛИМПИЙ ЧЫЛЫНЫҢ БҮДҮҮЗҮНҮҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

ССРЭ-ниң спорт журналистериниң федерациязы Чаа чыл бүдүүзүнде чаңчыл болган айтырыгны солуннар болгаш журналдарның, телеграф агенствозуның, телевидениениң болгаш радионың ажылдакчыларынга салган. Спортчу чылдың лауреаттарының данзызын ЦСКА-ның болгаш ССРЭ-ниң шилиндек хоккей командазының капитаны **Борис Михайлов** ажыткан.

Олимпий бүдүүзүнүң сезонунда тергиин дирткен он спортчуга дараазында эштер кирген. (Алган сап талазыбиле):

2. Владимир Сальников (Профвилелдериниң эки тура спорт ниитилели, Ленинград) сугга эштири;

3. Юрик Варданян («Локомотив», Ленинакан) — аар атлетика;

4. Анатолий Карпов (Чепсектиг Күштер, Ленинград) — шыдыраа;

5. Александр Дитятин («Динамо», Ленинград) — гимнастика;

6. Наталья Линичук — Геннадий Карпоносов («Динамо», Москва) — фигурлуг чуңгулаашкын;

7. Сергей Сухорученков — (Чепсектиг Күштер, Куйбышев)— чадаг-терге спорту;

8. Людмила Кондратьева (Чепсектиг Күштер, Лоида Ростов)— чиик атлетика;

9. Галина Булакова («Труд», Ижевск.). — хаак спорту;

10. Нелли Ким (Чепсектиг Күштер, Минск)— гимнастика.

Боттарының анкеталарынга журналистер спорттуң 24 хевириниң 82 спортчузун адаанар.

(СЭТА).

* * *

ШЫДЫРААА

МИНСК. (СЭТА-ның корр.). ССРЭ-ниң 47-ги шыдыраа чемпионадынга 11,5 санны алгаш, чемпионнаан Ефим Геллериң дараазында ийги черни 19 харлыг москвачы Артур Юсупов эзлээн, оон алган санны 10,5. Мөңгүн медаль-биле кады ол делегей мастери болгаш аныяктар аразынга делегей чемпиону чораан деп адынга немей ССРЭ-ниң гроссмейстери атка четкен.

Хүлер медальды ийи шыдыраачы алган: гроссмейстер москвачы Юрий Балашов болгаш маргылдаазыңа эң аныяк киржикчизи Баку чурттуг школачы Гарри Каспаров. Олардан ангыда дээди лигада Виктор Купрейчик, Тамаз Георгадзе, Сергей Макарычев, Рафаель Ваганян олар арткан. Купрейчик эң хөй кижини уткан—7. Дээди лигаңа маргылдаазыңа ол бир онзагай рекордту тургускан: беш салыгларга удурланыкчыларын улаштыр уткан.

* * *

ХОККЕЙ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның тускай кореспондентилери В. Дворцов, И. Макурин). ЦСКА-ның хоккейжилериниң «Суперсерия-79» деп маргылдаага «Нью-Йорк Рейнджерс» команда-биле «Медисон Сквер Гарденде» стадионга ужуражылгазы чоокта чаа «Известия» солуннуң шаналы дээш армейжилериниң ойнап эгелээнин сагышка киирер. Ынчан база олар баштайгы үеларде шала идепкей чок эгелээш, чоорту — ийнги чээрби минутада тергиин эки ойнаан болгаш өй-тал төнчүлүг дооскан. Армейжилер 5:2 санга тиилегени чедип алган.

Ийнги үе-чадада беш санны он беш-ле минута дургузунда киргеннер. ССРЭ-ниң чемпиондары үш минута болгашла тергиин эки байдал-биле санны кийрип турган.

Улуг маргылдаа эгезинде дуржулгалыг спортчулар безин сүрээдээр болгай. Ол четверги хүнүнүң эртенинде Ванкуверге динамочуларның аштырышкынының дугайында дыңнаазы, Владимир Петров мынча дээн: «Маңаа база берге ужуражылга болур. Филадельфияга ышкаш берге байдал база маңаа болур. Чүге дээрге Филадельфияның тренери мында ажылдап турар болгай».

Баштайгы ужуражылгаларда бистиң аныяк хоккейжилеривис Варнаков, Дроздецкий, Касатонов олар тергиин эки ойнаанын демдеглээри өөрүнчүг.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

Бөгүн хөгжүм-шии театрынга В. Пермяктың «Мөңгүн дуюг» деп шиизи 12 шакта, А. Гельманың «Адаанга ат салган бис...» деп шиизи 19 шакта эгелээр.

«Геолог» Культура бажыңынга бөгүн 18 шакта геология-шинчилел экспедициязының ажылдакчыларының Чаа чылга турааскааткан кежээзи болур. Январь 1-де аныактарның дыштанылга кежээзи 20 шакта эгелээр.

«Херел» спорт залынга хоорайның бирги чери дээш ча адарының маргылдаазы бөгүн 14 шакта уламчылаар.

Хоорайның бирги чери дээш хаакка маңнаарының Чаа чылга турааскааткан маргылдаазы бөгүн 11 шакта **«Тайга» станциязынга** эгелээр.

КАЙДА, КАНЧААР УТКУУРУЛ?

Индияда календарь ёзугаар тускай тургузуп каан Чаа чылдан ангыда ону демдеглээр он хире аная часкы, чайгы байырлалдар бар. Ында Чаа чылды уткуп ап турары бир янзы: үүн ортузунда эвес, а хүн үүүп орда, эртен. Ол хүн хорадап, кыржып, чокшуп болбас, хоруглуг. Эвилен эллек боор, оон башка ёзу-чаңчыл ёзугаар бүдүн чыл дургузунда каржы-халалыг кижи боор сен. Чон Чаа чыл байырлалынга ей-шаанда белеткенир. Баштайгы хүн кандыг эртен болдур. Чаа чыл база ындыг болур деп улустуң сүүгдели ындыг. Бажыңнарын сонгаларын, эжиктерин лампочкилар-биле шимеп каастап каар. Элерниң хүндүткелиг, эвилен-эллээник демдээ кылдыр казанча балрынга өөнүт чуруктар чүрүп каар.

* * *

Италияның хоорайларынга чаа чыл дүнезинде эртип дужүп, аргышкан кижилер кончуг кичээнгейлиг болуруп сагындырып, сүмелеп турар. Эрги чылдың эң сөөлгү минутазында ыштан кылган эрги эт-херектерни болгаш өске-даа бок-сак эрги-какы чүүлдерни бажыңнарның сонгаларынан дашкаар үндүр октагылаар.

Панамада чаа чыл дүнезинде хоорай, суурларның кудумчуларынга алгы-кышкы, даашшимээн диңмиттелир: үрер хөгжүм ойнаар, сиреньнер улжар, кижилер алгыржып, кускуннажып үнер. Ол дээрге шаандагы ёзу-чаңчыл ёзугаар каржы-дошкун аза-четкерни хойгузуп турары ол.

* * *

Японияга Чаа чылдың келгенин декабрь 31-ниң дүн ортузунда хоорайның болгаш кедзанның хүрээлериниң коңгаларының 108 удаа какканы-биле демдеглээр. 100-түү болгаш 8-ти Японияда буянныг саннар деп санап турар. Коңгалар элип турда, улустуң ёзу-чаңчылын ёзугаар алырга, кижилер кандыг-ла бир эргинни артап, оларны маңаа турган дас-кежиннге болгаш чаа салым-чолга ужуражырлар. Коңганың эң сөөлгү кагыышкынының соонда олар чүгленчан барып удуурлар. Уруглар күзел-бодалдарын сөглеп турар, баш бурунгаар белеткеп алган чуруктарын сыртынын адаанга салгылап алыр. Японияның чурттакчылары үнүп орар хүнге мөгеер дээш эртен эрте дашкаар үнүп кээрлер. А оон соонда Чаа чылдың байырлалы эгелээр.

Бьетнамга Чаа чылды ай календарын ёзугаар январьның төнчүзүнде, февральдың эгезинде демдеглээр. Эрте час ынчан база дүжүп кээр. Боодал чечек чок, ылаңгыя нарцисс деп чечек чок кижи байырлал столунче олуруп болбас. Чаа чылдың дүнезинде персик ыштың бөгүйүгүр үүүп келген бүүрекчигештерин аш-өөрүнге турааскаалга суналы тааланчыг.

телевидение

ДЕКАБРЬ 30-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — **ССРЭ-ниң тургустунганының 57 чыл оюнга.** Документалдыг фильмнер программазы: **«Күрүне сүлдези», «Амыдыралдың хоойлузу».** 11.30 — **«Силерге, ала-иелер».** 12.00 — **«Эртенги почта».** 12.30 — **«Тоол аалдап келген». «12 айлар».** Уран-чечен документалдыг фильм. 2-ги серизязы. 14.00 — **«Бүгү амыдыралдың хереэ».** Социалистиг Кушажылдың Маадыры, Ленинчи болгаш Күрүне шаннаалдарының лауреады, ССРЭ-ниң МЭА-ның академиги М. М. Красновтуң дугайында телеочерк. 14.15 — **«Улустуң чогаалылгазы».** Телетайылбыр. 15.00 — **«Эртемниң чедишкиннери». «Чуруктарда фантастика».** Дамчыдылганы «Правда» солуннуң эртем тайылбырлакчызы В. Губарев чорудар. 15.45 — Хоккей талазы-биле делегейниң эш хуу ужуражышкыны. **«Нью-Йорк Айлендерс» — ЦСКА».** Нью-Йорктан дамчыдылга. Чапсарда — **Бөгүн делегейде.** Информастыг программа. 17.45— **«Амыдыралче путевка».** Телекөрүкчүлерниң чагаазынга РСФСР-ниң алдарлыг чурукчузу Б. М. Неменский харылаар. 18.20 — **«Леопардка бажың».** Мультфильм. 18.30 — **«Чеди хаттың бөлүү».** Телешиниң баштайгы көргүзүү. Автору — С. Соловейчик. 7-ги төөгү — **«Хамчык».** 19.15 — **«Дириг амытаннар дугайында».** Дамчыдылганы Н. Н. Дроздов чорудар. 20.15 — **Уругларның делегей чылынга. «Аваам дугайын бодап чор мен».** Документалдыг телефильмнин баштайгы көргүзүү. 20.45 — **«Даштыкы аалчылар Совет Эвилелиниң дугайында».** 21.00 — ССРЭ-ниң тергиин фигуристериниң үлегерлиг оюн көргүзүү. Ленинградтан дамчыдылга. 22.30— **«Ye».** Информастыг программа. 23.05 — 01.00 — **«Дээрбекти калбартыр».** Эстрада программазы. Төнгенде—Медээлер.

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Ye». Информастыг программа. 10.40 — **«Зарядкага чыскаалыңар!»** 11.00 — **«Будильник».** 11.30 — **«Совет Эвилелинге бараан бооп тур мен!»** 12.30 — Уругларга фильм. **«Көк кырынга өртенги шайлалга».** Хөй серизязы уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги серизязы. 13.35 — Белорус ССР-ниң танцының Күрүне ансамблиниң концерти. 14.00 — **«Көдээге дамчыдылга».** 15.00 — **«Музыкалыг киоск».** Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 15.30 — **«Пушкиниң тоолдары».** Фильм-концерттиң баштайгы көргүзүү. ССРЭ-ниң улустуң артизи О. Борисов күүседир. 16.30 — **«Челээштиң өңнери».** Улус чогаадылгазының телепрограммазының 3-кү делегей фестивалының киржикчилериниң байырлалдыг концерти. 17.45 — Чаа мультфильмнериң программазы: **«Эзжекчигеш», «Артыкы партада», «Дөрт булунчук болгаш куштар».** 18.30 — **«Кижи. Чер. Октаргай».** Дамчыдылганы Совет Эвилелиниң ийи даклыр Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы В. И. Севастьянов чорудар. 19.15 — **Уругларның делегей чылынга.** «Хөглүг ноталар». Аныяк вокалистериниң концерти. 20.15— **«Кандыг болуру билдинмес».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 22.30 — **«Ye».** Информастыг программа. 23.05 — Байырга цирк программазы. 00 — Танцы залы. 00.30 — **«13 саңдай».** Телетеатр. 01.40 — **«Мээн чуртум».** Документалдыг телефильм. 01.50 — **«Чаа чыл-биле, эштер!».** Совет улуска байыр чедириишкини. 02.05—07.25 — **«Ак-көк отчугаш».** Чаа чылдың эстрада программазы. «Джаздың ритмнери». Музыкалыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.

АГААР

Бөгүн республикага биче булуттаар, чагбас. Соңгу чүк угланыышкынныг хаттың дургени секундада 2—7 метр чедер. Агаарның температуразы 28—33, чамдык районнарга 18—23 градус соок болур.

Кызылга онзагай өскерлиишкин болбас. Ямы-бүрү угланыышкынныг хаттың күжү кошкак. Агаар хүндүс 29—31 градус соор.

Солун болгаш номчукчу

1980 ЧЫЛДА НОМЧУУР СИЛЕР

1980 — чаа чыл оңгу беш чылдың дооразының чылы болуру-биле кады Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүндеи бээр 110 чылының юбилейин демдеглеп эрттириниң чылы болур. «Шын» солуннуң редколлегиязы чаа чылда номчукчуларга бараалгадыр материалдарының кол угланыышкынын баш удур планнаан.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл) болгаш ноябрь (1979 чыл) Пленумнарының шиитпирлерин база СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң илеткелдеринде болгаш чугааларында айыттынган сорулгаларны боттандырар талазы-биле партия организацияларының болгаш күш-ажылчы коллективтериниң ажыл-чорудулгазы солуннуң арыннарынга кол черни эзлээр.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер дугайында» база «Владимир Ильич Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чылының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалдарының талазыбиле чер-черде партия организацияларының ажыл-чорудулгазындан хөй чүүлдерни, корреспонденцияларны, ажылчы чоннуң чагааларын парлаар. В. И. Лениниң ажыл-амыдыралының дугайын көргүскен материалдарны номчукчуларга бараалгадыр.

Партийжи организастыг болгаш политиктиг ажылдың айтырыгларынга холбаштыр «Партийжи амыдырал», «Ye болгаш ажылдың стили», «Күүселденіп хынаалдазы» деп болгаш өске-даа рубрикалар адаанга материалдарны парлаар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге хамаарышкан материалдар «Чурттап турар черинің аайы-биле», «Идеологтуг ажылдың дуржулгазындан», «Кижизидилге ажылдың комплекстиг чорудар» деп рубрикаларның адаанга парлаттынар. СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиниң «Планнаашкынны экижидер болгаш бүдүрүлгениң ажыктыын база ажылдың шынарын бедидеринге ажылагый механизминиң салдарын күштелдирер дугайында», «Корум-чурумну камгаллар талазы-биле ажылды болгаш хоойлу-дүрүм үрээр чорукка удур демиселди күштелдирер талазы-биле ажылды экижидер дугайында» доктаалдарында, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Бүгү-эвилелдің социалистиг чарыжын калбартыр дугайында доктаалдарында, партияның XVII область конференциязының, СЭКП Тыва обкомунуң III пленумунуң шиитпирлеринде айыттынган сорулгаларны күүседиринче республиканың ажылчы чоннарының күүнүн мөөнүзээр хереке солун үлүүн киирер.

Коммунистерни болгаш партия кежигүнү эвестерни марксисчи-ленинчи мировоззрениге, улустарның аразынга акыдуңманың, совет патриотизминиң болгаш пролетаржы интернационализмниң ёзузунга кижизидери, оларның идей-политиктиг болгаш культурлуг деңнелин бедидери дээш ышкаш айтырыглар солун арыннарынга чугула черни эзлээр.

В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл болуруп толептиг уткуурунче, оңгу беш чылдың доозукчу шаңдыпчы чылының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринче улаңдыр партия организациязының кылып турар ажылын, үлетпүрүүн болгаш кодээ ажыл-агыйының, тудугнуң, транспорттуң, өске-даа адырларның ажыл-ишчилериниң ажыл-чорудулгазын, «Шалыпчы болгаш ленинчи ёзу-биле ажылдаар» деп кыйтырыг-биле, ылаңгыя чаа чылдың бирги кварталында социалистиг чарыштың чоруп турарын калбап-биле чырыдар.

Кодээ ажыл-агый бүдүрүгезин специализастаары бозгаш концентрастаары, ниитиниң малының баш санын өстүрери, ону өстүреринің талазы-биле ажылды экижидери, төрүүр малдың баш санын, чаш төлдүң санын көвүдедири, ниитиниң малын камгалаары, мал кыштаглаашкынын организастыг эрттирери, мал чемнерин камныг чарыгдаары, чер ажылының культуразын бедидери, кодээ ажыл-агый техниказын, совхозтарга автотранспортту ажыглаарын экижидери, часкы хову ажылдарынга белеткелди чогуур үеэзинде доозары ышкаш айтырыгларны солун арыннарынга колдадыр.

Ростовчуларның «Хожудан турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин тус-тус коллективтерде боттандырып турарының дугайында подборкаларны бээр. Одалга-энергетиктиг курлавырларны, тудуг материалдарын камнаарының талазы-биле айтырыг база-ла кол черни эзлээр.

Чаа чылдың эгезинден эгелээш, ажыглалга киирер тудугларда байдалды «Ажыглалга кирер объектиде» деп рубриканың, үлетпүр будүрүлгелериниң, тудуг, транспорт организацияларының коллективтериниң оңгу беш чылда алган хүлээлгелерин күүседип турарының дугайында «Хүлээлге күүселдезин хынаал тур бис» деп рубликаның адаанга парлаар. чаа Шагаан-Арыгның, чаа Чаа-Хөлдүң тудугларының дугайында корреспонденцияларны, репортажтарны болгаш чаа Шагаан-Арыгның тудугунуң кылдынып турарындан редакцияның «Төгерик столунга» чугаалашканындан үүлүү номчукчулар номчуур.

«Аяк шайны аартап ора», «Чечен менде, чечек черде» деп арыннарны номчукчуларга бараалгадырын уламчылаар.

«Силериниң библиотеканар» деп рубрикага ямы-бүрү темаларга чаа номнар дугайында номчуп болур. «Оңнуктериниң үннери» деп рубрикага хөй національдыг совет литератураның аңгы-аңгы төлээлекчилериниң чогаалдарын номчукчуларга бараалгадыр бис.

Өй-өйде «Дылывыс—байлаавыс» деп рубриканың адаанга материалдарны парлаар. 1980 чылдың июньда тыва бижиктиң үндезилеттингениниң бээр 50 чылы болур. Ынчаңгаш дыл, бижик дугайында материалдарны хөйнү парлаар.

Олимпий оюнларының чылында спорт ажылын экижидер, күш-куьтуржуларының мергежилин бедидер дээш республиканың спорт ниитилелдери база организациялары кандыг ажылдарны чорудуп турарын бижиир. Эң эки спортчуларның, тренерлериниң дугайында чурумалдарны, корреспонденцияларны бээр. «Турисчи оруктар» деп булуңну үндүрери уламчылаар.

Чаа чыл-биле бижикчилер ортузунга массалыг ажылдарны экижидер. Чер-черде номчукчулар-биле ужуражып, темажыткан семинарларны, конференцияларны эрттирип, черче бижикчилер болуктериниң ажылын экижидип, чамдык черлерде болуктерни чаартыр. Бижикчилер болуктериниң организастааны рейд материалдары солуннарга парлаттынар.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ДЕКАБРЬ 30-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Болектиң болгаш Лелектиң улуг аянчоруу» 9.30, «Чүгле ол» 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чаан болгаш хендиржигеш» 11.00, «Буруузу чок» 12.30, 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Болектиң болгаш Лелектиң улуг аян-чоруу» 9.00, 14.25, «Хостуг чуртап турарлар» 10.45, 12.35, «Хоозун хөлээз» 16.10, 18.00, 20.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Петькалы көрүнер бе?» 10.30, 12.00, «Вересеньниң дувренчиг айы» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

ДЕКАБРЬ 31-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ынакшылым, мунгаглалым» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хоозун хөлээз» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кинолыгаалыг» 11.00, 14.00, «Аныяк Робин Гуд» 9.30, 12.30, 15.30, «Чүгле ол» 17.00, 19.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Гариб-хуулгазынар чуртунда» 10.00, 12.00, «Буруузу чок» 14.00, 16.00, 20.00 шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг киллистериниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация киллизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргында 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16398. Чагым 3406.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыывын талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01533.